

Grey Scale #13

DANES PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

ASG WP wewn. 3533/80

Mjr dr Wiesław CHRZANOWSKI

**PROBLEMY POCZĄTKOWEGO OKRESU
WOJNY NA PRZYKŁADACH I i II WOJNY
ŚWIATOWEJ – WNIOSKI
I DOŚWIADCZENIA**

(Wybór materiałów) 2

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/863
05-001030-0020~~

WARSZAWA

59664 1980

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

ASG WP wewn. 3533/80

Mjr dr Wiesław CHRZANOWSKI

**PROBLEMY POCZĄTKOWEGO OKRESU
WOJNY NA PRZYKŁADACH I i II WOJNY
ŚWIATOWEJ – WNIOSKI
I DOŚWIADCZENIA
(Wybór materiałów) 2**

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/863

05-001030-0020

WARSZAWA

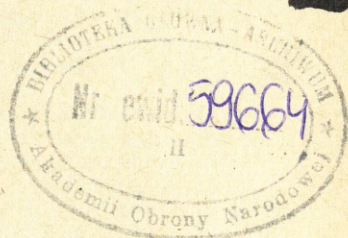
59664 1980

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

2

ASG wewn. 3533/80

Mjr dr Wiesław CHRZANCWSKI

PROBLEMY POCZĄTKOWEGO OKRESU WOJNY NA PRZYKŁADACH I i II
WOJNY ŚWIATOWEJ - WNIOSKI, I DOŚWIADCZENIA

/Wybór materiałów/

~~2~~

~~51863~~

Warszawa

1980 r.

S P I S T R E Ś C I

	Str.
W S T Ę P	3
I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ BOJOWYCH W POCZĄTKOWYM OKRESIE PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ	4
Treść i czas trwania początkowego okresu wojny.	
Charakterystyka początkowych działań bojowych na froncie zachodnim i wschodnim.	
Wnioski.	
II. POGŁĄDY NA POCZĄTKOWY OKRES WOJNY W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM	10
III. CHARAKTER I PRZEBIEG POCZĄTKOWEGO OKRESU WOJNY PODCZAS DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ	16
Proces mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania sił zbrojnych.	
Bliższy strategiczny cel działań.	
Właściwości działań bojowych.	
Wnioski.	
IV. ZASADNICZE PRAWIDŁOWOŚCI I CECHY POCZĄTKOWEGO OKRESU WOJNY WE WSPÓŁCZESNYCH WARUNKACH - WNIOSKI I DOŚWIADCZE- NIA	39

W S T Ę P

Prezentowane materiały stanowią fragmenty rozprawy doktorskiej płk Ernesta Wiśniewskiego "Niektóre problemy działań zaczepnych wojsk lądowych w początkowym okresie wojny", pracy Zdzisława Gołęba "Początkowy okres wojny" oraz artykułów z Myśli Wojskowej.

Materiały dobrano w ten sposób, aby mogły służyć za podstawę przygotowania się do zajęć seminaryjnych, traktujących o problemach początkowego okresu wojny.

Rozważania na temat ewentualnej wojny, a zwłaszcza przebiegu działań bojowych w jej początkowym okresie, są oczywiście hipotetyczne. Doświadczenie uczy jednak, że prawidłowo wypracowane w okresie pokoju zasady doktrynalne w dużym stopniu znajdują zastosowanie w praktyce przyszłych działań wojennych.

Stąd potrzeba poznania procesów militarnych i polityczno-gospodarczych zachodzących we współczesnym świecie, ustalenia prawidłowości i zależności rządzących tymi procesami, sprzyjający określeniu i przygotowaniu odpowiednich przedsięwzięć obronnych oraz efektywnemu ich realizowaniu.

Historia sztuki wojennej, jak również obecny rozwój jej teorii i praktyki oraz środków walki zbrojnej uczą bowiem, że przedsięwzięcia obronne i działania bojowe w początkowym okresie ewentualnej wojny, będą miały decydujący wpływ na osiągnięcie celu wojny - odniesienie zwycięstwa nad agresorem.

Teoretyczne i praktyczne doświadczenia sztuki wojennej wskazują, że w zespole działań wojennych - w historycznym i społecznie uwarunkowanym zjawisku, jakim jest wojna - można wyróżnić jej początkowy okres. Ma on określone cechy charakterystyczne różniące go od następnych okresów wojny, przebiega według spe-

cyficznych prawidłowości. Rola tego okresu i jego wpływ na przebieg i wynik wojny wzrastały w poszczególnych wojnach w miarę postępu w doskonaleniu środków walki zbrojnej.

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁAŃ BOJOWYCH W POCZĄTKOWYM OKRESIE PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

Treść i czas trwania początkowego okresu wojny.

Termin - początkowy okres wojny - pojawił się w fachowej literaturze wojskowej bezpośrednio po pierwszej wojnie światowej. Pojęciem tym w teorii i praktyce sztuki wojennej określano czas od chwili wypowiedzenia wojny do momentu zmobilizowania, ześrodkowania i rozwinięcia sił zbrojnych w gotowości do prowadzenia operacji strategicznych.¹

Na froncie zachodnim realizacja tych czynności militarnych trwała dwa, a na wschodnim około trzech tygodni. Tyle bowiem czasu zajmowała mobilizacja sił zbrojnych /rozpoczynana przez obydwie walczące strony jednocześnie z wypowiedzeniem wojny/ oraz przewozy operacyjne i rozwijanie wojsk w określone zgrupowania operacyjno-strategiczne w nadgranicznych obszarach wyjściowych.

Trzeba jednak szczególnie podkreślić, że w czasie tych dwóch-trzech tygodni wojska osłony - utrzymywane jeszcze w czasie pokoju w pełnej gotowości bojowej lub do takiej gotowości doprowadzane w okresie zagrożenia - prowadziły różnorodne działania bojowe - zaczepno-osłonowe, przede wszystkim w celu rozpoznania przeciwnika oraz stworzenia siłom głównym dogodnych warunków

1 W. B. Woznienko, Niektóre zagadnienia treści i charakteru początkowego okresu wojny, "Myśl Wojskowa", nr 1/1961, s. 88.

do rozwinięcia się w rejonach wyjściowych do działań, a następnie wejścia do bitwy.

Już więc podczas pierwszej wojny światowej początkowy jej okres, oprócz mobilizacyjno-strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych, realizowanego dopiero po wybuchu /wypowiedzeniu/ wojny, obejmował różne działania bojowe prowadzone z określonym, chociaż ograniczonym celem militarnym. Dotyczyło to zarówno frontu zachodniego /np. przekroczenie przez niemieckie siły osłowne granicy Belgii i Luksemburga w celu opanowania dogodnych rejonów do rozwijania się 1, 2 i 4 armii niemieckich, uchwycenie przepraw na Mozie/, jak i wschodniego /np. aktywne działania zaczepno-rozpoznawcze rosyjskich i austriackich dywizji kawalerii w Galicji/.

Charakterystyczne jest, że siły główne walczących stron, zwłaszcza pierwsze rzuty operacyjne, prowadziły początkowo działania szybkie i dynamiczne. Wywarły one określony, dość istotny, lecz nie przesądzający wpływ na dalszy przebieg wojny, stosunkowo bowiem niski poziom ówczesnego technicznego wyposażenia sił zbrojnych oraz mała ich manewrowość i siła uderzenia utrudniały poszczególnym armiom osiągnięcie /zakładanych w planach/ zdecydowanych celów strategicznych w początkowych działaniach.

Charakterystyka początkowych działań bojowych na froncie zachodnim i wschodnim.

Na froncie zachodnim, bezpośrednio po rozwinięciu sił, które trwało dwa tygodnie, 14 sierpnia przeszły do działań zaczepnych na południe od Metz dwie armie francuskie, a 20 sierpnia w tym samym rejonie wykonały uderzenie dwie armie niemieckie. Zarówno jedna, jak i druga strona walcząca do 27 sierpnia nie

uzyskały jednak wyraźnych rezultatów operacyjnych ze względu na brak przewagi.

Rozpoczęta natomiast 22 sierpnia na północ od Metz i prowadzona do 26 sierpnia operacja ardeńska /dwóch armii francuskich i dwóch niemieckich/ od początku toczyła się w formie bitwy spotkaniowej i zakończyła odwrotem wojsk francuskich nad Mozą. Po przegranej bitwie granicznej wojska francuskie i angielskie do 25 sierpnia wycofywały się i bez pauzy operacyjnej przystąpiły do bitwy nad Marną.

Na froncie wschodnim Front Północno-Zachodni armii rosyjskiej został wprowadzony do bitwy 17.8.1914 r. z zadaniem rozwijania działań zaczepnych w Prusach Wschodnich, nie mając w pełni operacyjnie rozwiniętych sił oraz organów i urzędzeń tyłowych. W tej sytuacji wojska Frontu w bitwie z dobrze przygotowanymi armiami niemieckimi nie mogły uzyskać powodzenia. Ich działania stanowiły jednak zasadniczą pomoc dla sojuszników zachodnich, zmusiły bowiem Niemców do przerzucenia części sił z zachodu na wschód.

W Galicji zarówno wojska austriackie, jak i rosyjskie dążyły - zgodnie z opracowanymi wcześniej planami, do osiągnięcia strategicznych celów przez działania zaczepne. Rozwinęły się więc tu /od 18 sierpnia/ starcia spotkaniowe w skali operacyjnej - pod Kraśnikiem /4 armii rosyjskiej z 1 armią austriacką/ i nad Złotą Lipą /3 armii rosyjskiej z 2 armią austriacką/. Pierwsza bitwa zakończyła się sukcesem 1 armii austriackiej, ponieważ:

- zdołała uchwycić inicjatywę operacyjną już w położeniu wyjściowym, rozpoznając /przy pomocy lotnictwa/ zamiar działania 4 armii rosyjskiej i skutecznie maskując /w lasach nad Sanem/ własne ugrupowanie i zamiar działania;

stworzyła dostateczną przewagę w siłach i środkach na wybranym kierunku działania i wykonała przesądzające uderzenie skrzydłowe, ześrodkowując na kierunku głównym ponad dwa razy więcej.

niż miał ich przeciwnik.

W drugiej natomiast bitwie 3 armia rosyjska, w wyniku umiejętnego zgrupowania przeważających trzykrotnie sił na wybranym kierunku działań, wykonała skuteczne uderzenie, które zadecydowało o korzystnym dla niej wyniku bitwy spotkaniowej i uchwyceniu inicjatywy operacyjnej. Stopniowo działanie to doprowadziło do zdobycia inicjatywy strategicznej umożliwiającej armiom rosyjskim przejście do działań zaczepnych na całej szerokości frontu w Galicji

Wnioski

1. W początkowym okresie pierwszej wojny światowej podejmowano takie przedsięwzięcia militarne jak: mobilizacja, ześrodkowanie i operacyjno-strategiczne rozwinięcie /w wyniku przewozów operacyjnych/ sił zbrojnych w rejonach wyjściowych do operacji oraz prowadzenie zespołu działań osłonowych w strefie nadgranicznej, zapewniających swobodę realizacji tego procesu, który - należy to podkreślić - rozpoczynano w zasadzie dopiero po wybuchu /wypowiedzeniu/ wojny, w okresie swoistej dwu-, trzytygodniowej/ pauzy strategicznej.

2. Początkowe działania, które wywiązały się po wprowadzeniu do bitwy rozwiniętych sił, jakkolwiek krótkotrwałe, miały w zdecydowanej większości charakter manewrowy, przyjęły formę starć i bitew spotkaniowych. Cele działań, a zwłaszcza bliższe cele strategiczne /np. Niemcy, Rosja/ lub cele w skali bardziej ograniczonej /np. armia austriacka, francuska/, walczące strony usiłowały osiągnąć w sposób zaczepny.

3. W poczynaniach militarnych, począwszy od mobilizacji poprzez przewozy operacyjne, ześrodkowanie i wprowadzenie wojsk do bitwy, walczące strony dążyły do uchwycenia inicjatywy, zwłaszcza

cza przez wyprzedzenie przeciwnika w zrealizowaniu tych przedsięwzięć.

4. Armie niemiecka i francuska miały jednakowe terminy osiągnięcia gotowości mobilizacyjnej przez poszczególne rzuty. Każda jednak dążyła, mimo jawnie prowadzonej mobilizacji, do wyprzedzenia strony przeciwnej w osiągnięciu gotowości do działań przez sprawne zrealizowanie przewozów operacyjnych i zamaskowanie rejonu rozwijania sił głównych oraz wybranego głównego kierunku uderzenia. Na przykład mało spodziewane dla Francuzów rozwinięcie przez Niemców głównych sił nad granicą belgijską umożliwiło tym ostatnim wyprzedzenie armii francuskiej o dwa dni w gotowości do podjęcia działań zaczepnych na głównym, planowanym kierunku działań.

Na froncie wachodnim Austria wyprzedzała Rosję prawie dwukrotnie pod względem szybkości osiągnięcia gotowości do działań, mogła bowiem szybciej zmobilizować i rozwinąć siły. Miała więc obiektywne warunki do wykonania /po wybuchu wojny/ uprzedzającego uderzenia, przynajmniej z ograniczonym celem - tj. zakłócenia mobilizacji i planowego rozwijania sił rosyjskich. Utraciła jednak tę możliwość w wyniku przewożenia sił z frontu serbskiego /skierowanych tu bezpośrednio po mobilizacji/ na front wachodni, a następnie rozwijania wojsk w Galicji zbyt głęboko /80-120 km/ od granicy w obawie przed weześniejszym uderzeniem wojsk rosyjskich. Wskutek tego potrzebowały one około 3 dni na domarsz do granicy i nawiązanie styczności bojowej z siłami rosyjskimi.

Koalicja austriacko-niemiecka, prowadząc wojnę na dwa fronty i rozpraszając w ten sposób siły, nie mogła osiągnąć w początkowych operacjach zamierzonych celów, które by wywarły zasadniczy wpływ na dalszy przebieg wojny.

5. W czasie pierwszej wojny światowej po raz pierwszy wystąpiło w sztuce wojennej zjawisko, że walczące armie zapoczątko-

wywały /w większej skali/ realizację procesu mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania sił zbrojnych, zwłaszcza wojsk osłony, już w okresie zagrożenia, bezpośrednio przed wybuchem /wypowiedzeniem/ wojny. Tendencja ta spotęguje się w drugiej wojnie światowej. Były również wypadki, że bezpośrednio przed wybuchem wojny, w okresie zagrożenia, siły okresu pokojowego dyslokowane w pobliżu granicy prowadziły lokalne, ograniczone działania rozpoznawczo-bojowe w strefach nadgranicznych w celu stworzenia optymalnych warunków do rozwinięcia i wprowadzenia do bitwy sił głównych.

6. Osłonę rozwinięcia sił głównych, realizowaną przez okres dwóch-trzech tygodni po wypowiedzeniu wojny, zapewniały wojska stacjonujące w pobliżu granicy, zwłaszcza jednostki kawaleryjskie - dywizja kawalerii, w pasie rozwijającej się armii. Wojska osłony prowadziły rozpoznanie w strefie nadgranicznej oraz walki z siłami rozpoznawczymi przeciwnika.

Na froncie wschodnim rosyjskie osłonowe dywizje kawalerii zostały użyte do zakłócania przeciwnikowi planowego procesu rozwijania wojsk, co, m.in. zmusiło armie austriackie do rozwijania się w dość dużej odległości od granicy i pozwoliło wojskom rosyjskim zyskać czas na czynności mobilizacyjne, które głównie ze względów przetrzennych realizowały dwa razy dłużej niż przeciwnik. Taki sposób działania wojsk osłony nadawał początkowemu okresowi wojny aktywny charakter i nową treść.

7. Walczące strony od początku wojny dążyły do zrealizowania opracowanych w okresie pokoju planów działań, ale konkretna sytuacja zmuszała często do ich aktualizowania lub wprowadzania zasadniczych zmian. Na przykład pierwsze operacje armii francuskiej, w wyniku uzyskania przez koalicję austro-niemiecką inicjatywy w dość sprawnym, planowym rozwinięciu sił zbrojnych, były w dużym stopniu improwizowane, mimo podejmowanych wysiłków, aby przeprowadzić je

w myśl wcześniej przygotowanych planów.

x

Ogólnie można więc stwierdzić, że początkowy okres wojny podczas pierwszej wojny światowej trwał od chwili jej wypowiedzenia, przez fazę lokalnych starć granicznych, do czasu rozpoczęcia działań przez wojska pierwszego rzutu strategicznego.

Inicjatywę w początkowych działaniach wojennych osiągała ta strona, która potrafiła sprawnie się rozwinąć, stworzyć przewagę w siłach i środkach na określonych kierunkach działań i uderzyć na przeciwnika nie rozwiniętego w pełni. Za przykład mogą służyć działania wojsk niemieckich w Belgii i Prusach Wschodnich.

2. Poglądy na początkowy okres wojny w okresie międzywojennym.

Do lat trzydziestych po pierwszej wojnie światowej poglądy nauki wojennej nie odzwierciedlały w pełni jakościowych zmian, jakie wniosły doświadczenia pierwszej wojny światowej do problematyki początkowego okresu wojny.

Na przykład francuski teoretyk wojskowy F. Culman pisał, że w chwili wybuchu wojny najważniejsze jest przede wszystkim zabezpieczenie planowego ześrodkowania wojsk według opracowanego planu,² jakby nie dostrzegając, że w minionej wojnie były liczne przykłady prowadzenia aktywnych działań siłami osłonowymi /okresu pokojowego/ już bezpośrednio po jej wybuchu, przez okres dwóch-trzech tygodni, tj. do czasu rozwinięcia się sił zmobilizowanych i podciągniętych do frontu z głębi kraju. Zdaniem F. Culmana w czasie mobilizowania i rozwijania sił głównych wojska osłony /już po wybuchu wojny/ powinny prowadzić rozpoznanie i działania

² Por. F. Culman, Strategija, Moskwa 1939, s. 470.

dywersyjne w celu dezorganizowania mobilizacji przeciwnika, ochraniać ważne obiekty komunikacyjne w pasie nadgranicznym - działać obronnie, unikać działań zaczepnych jako zbyt ryzykownych, jeśli nie jest to ściśle związane z polepszeniem sytuacji wyjściowej. Lotnictwo w tym czasie miało walczyć o panowanie w powietrzu, aby zapewnić swobodę rozwinięcia i wprowadzenia do bitwy sił mobilizowanych, Tę ostatnią tezę trzeba jednak szczególnie podkreślić, ponieważ wskazywała ona na nowatorskie potraktowanie roli lotnictwa w działaniach początkowego okresu wojny.

Pod wpływem jakościowego skoku, jaki nastąpił w rozwoju środków walki zbrojnej oraz kształtowania się takich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk, jak lotnictwo, wojska powietrzno-desantowe - sformułowano w latach trzydziestych, zwłaszcza w radzieckiej sztuce wojennej, poglądy na prowadzenie głębokich operacji zaczepnych, w tym również w początkowym okresie wojny.

W fachowej literaturze wojskowej szeroko dyskutowano w tym czasie o celowości organizowania tak zwanej armii wtargnięcia /złożonej z wojsk szybkich/, która, będąc w pełnej gotowości, a następnie wsparta przez lotnictwo, mogłaby podjąć zaskakujące działania wojenne w dużej skali jednocześnie z wybuchem wojny, a więc **jeszcze** przed rozwinięciem /i zmobilizowaniem/ sił głównych. Była to więc próba uniknięcia dwu-, trzytygodniowego okresu pauzy operacyjnej, występującej w pierwszej wojnie światowej między okresem wypowiedzenia wojny a wejściem do działań zasadniczej masy sił zbrojnych, pauzy koniecznej do zmobilizowania i rozwinięcia po wybuchu wojny wojsk pierwszego rzutu strategicznego.

Wiele miejsca charakterowi początkowego okresu wojny poświęcano w tym czasie w radzieckiej doktrynie wojennej. W oficjalnych publikacjach stwierdzano,³ że agresor będzie dążył do skrytego

³ Por. Woprosy strategii i operatiwnogo iskusstwa w sowietskich wojennykh trudach 1917-1940, Moskwa 1965, s. 377-378.

zmobilizowania sił, aby szybko ześrodkować jej i wtargnąć na terytorium przeciwnika, w celu zakłócenia planowego przeprowadzenia mobilizacji i ześrodkowania wojsk w wyjściowych rejonach nadgranicznych.

Zakładano, że dla osiągnięcia tego celu agresor wykorzysta przede wszystkim lotnictwo oraz związki zmechanizowane i kawaleryjskie. Przewidywano, że "grupy wtargnięcia" otrzymają zadanie:

- zniszczenia oddziałów wojsk osłony;
- zniemożliwienia mobilizacji wojsk przeciwnika w rejonach nadgranicznych;
- opanowania lub zniszczenia zgromadzonych przez niego zapasów;
- uchwycenia i utrzymania rejonów o znaczeniu operacyjnym umożliwiających kolejnym siłom głębokie włamanie się na terytorium przeciwnika;
- zmuszenie przeciwnika do rozwijania się w dużej odległości od granicy.

Wynika stąd, że działaniom wspomnianych "grup wtargnięcia" nie przypisywano przesądającego wpływu na dalszy przebieg działań wojennych ani też na możliwość pobicia sił głównych przeciwnika. Zadania te miały wykonywać w drugim okresie operacji siły główne, wprowadzane do bitwy po ich zmobilizowaniu i operacyjno-strategicznym rozwinięciu.

Pojęcie początkowy okres wojny rozumiano jako odcinek czasu od początku działań bojowych do chwili ześrodkowania i rozwinięcia podstawowej masy sił zbrojnych w celu wprowadzenia ich do operacji.⁴ Stwierdzono, że w okresie tym intensywne walki będzie prowadzić lotnictwo, siły morskie i wojska lądowe przygotowane do udziału w działaniach bojowych do czasu wybuchu wojny.⁵

⁴ Tamże, s.497

⁵ Tamże, s.487

Zgodnie z tym do podstawowych w początkowym okresie wojny zaliczono takie przedsięwzięcia jak:

- wypowiedzenie wojny i mobilizacja sił zbrojnych;
- prowadzenie działań bojowych w strefie nadgranicznej w celu osłony mobilizacji i rozwinięcia sił zbrojnych;
- strategiczne ześrodkowanie wojsk;
- rozwinięcie sił głównych w rejonach wyjściowych zgodnie z planem wojny do prowadzenia pierwszych operacji.

Poglądy takie doprowadziły stopniowo do sformułowania założeń o celowości zapewnienia bezpośrednio przed wybuchem wojny pełnej gotowości siłom pierwszego rzutu strategicznego, który mógłby podjąć działania jednocześnie z jej wybuchem. Drugi rzut strategiczny przewidywano mobilizować po wybuchu wojny i użyć go do rozwinięcia powodzenia uzyskanego przez wojska pierwszego rzutu.

Bezpośrednio przed drugą wojną światową sądzono, że treścią początkowego okresu wojny będzie mobilizacja sił zbrojnych, ich rozwijanie operacyjno-strategiczne oraz aktywne działania tak zwanej armii wtargnięcia i sił osłonowych.

Słownik operacyjny wydany przez Akademię Sztabu Generalnego Armii Radzieckiej w 1940 roku tak definiował /s.46/ początkowy okres wojny: Początkowy okres wojny w dawnym pojęciu to okres wojny od chwili jej wypowiedzenia do rozpoczęcia pierwszych /wyjściowych/ operacji. Współcześnie wojny przeważnie nie są wypowiedzane, zaczyna je przeciwnik w określonym stopniu już przygotowany do działań. Dlatego też przez początkowy okres wojny należy obecnie rozumieć okres od początku działań wojennych do wejścia do operacji podstawowej masy sił zbrojnych.

W porównaniu z poglądami po pierwszej wojnie światowej sformułowanie takie było istotnym krokiem naprzód, akcentowało

wyraźnie, że zasadnicze czynności związane z mobilizacyjno-operacyjnym rozwinięciem sił zbrojnych są realizowane jeszcze przed wybuchem wojny. Definicja nie określała jednak celu działań w początkowym okresie wojny.

Publikacje w czasopiśmie "Wojna i Rewolucja" pozwalają stwierdzić, że zakładano następujący przebieg działań w początkowym okresie wojny. Sądono, że od pierwszych minut i godzin po wypowiedzeniu wojny lub zaskakującym uderzeniu przeciwnika rozwinię się zacięte bitwy powietrzne prowadzone w celu zdobycia panowania w powietrzu. Jednocześnie lotnictwo bombowe miało wykonywać uderzenia na lotniska, na rejony ześrodkowania wojsk, węzły dróg, ośrodki przemysłowe i urządzenia tyłowe wojsk przeciwnika. W tym samym czasie co lotnictwo miały zacząć walki w pasie przygranicznym armie osłony z "armiami wtargnięcia" nieprzyjaciela.

Za główne zadanie lotnictwa i armii osłonowych uważano zabezpieczenie zmobilizowania i rozwinięcia własnych sił głównych oraz uniemożliwienie przeciwnikowi ześrodkowania i rozwinięcia wojsk. Armie osłony, aby stworzyć siłom głównym dogodne warunki do natarcia, miały prowadzić działania obronno-zaczące przez około 10-15 dni, tyle bowiem czasu przewidywano na zakończenie strategicznego rozwinięcia własnych sił głównych oraz na operacyjne rozwinięcie sił przeciwnika rozmieszczonych zgodnie z planem w rejonach koncentracji.

Tak więc w Armii Radzieckiej przed drugą wojną światową ukształtował się postępowy pogląd, że początkowy okres wojny będzie obejmował nie tylko zagadnienia osłony strategicznego rozwinięcia sił zbrojnych, lecz także działania wojenne wszystkich rodzajów sił zbrojnych, z których znaczna część będzie zawczasu zmobilizowana i rozwinięta.

W teorii sztuki wojennej dopuszczano jednak wariant, iż przeciwnik może wykonać uderzenie nie całością sił zawczasu zmobilizowanych, ale ich częścią, "armią wtargnięcia". Fakt ten wpływał ujemnie na praktyczne przygotowania obronne, zwłaszcza w razie uderzenia przez przeciwnika z zaskoczenia, w czasie gdy nie występowało wyraźne napięcie polityczne, i całością sił pierwszego rzutu strategicznego w pełni przygotowanych do działań.

x

Radziecka nauka wojenna wnikliwie analizowała doświadczenia agresji armii hitlerowskiej na Polskę i Francję, ale wyciągane słusznie wnioski z tych działań w wielu wypadkach nie znajdowały, głównie w wyniku kultu jednostki i jednoosobowych decyzji, szerszego praktycznego zastosowania, zwłaszcza jeśli chodzi o doprowadzenie sił zbrojnych do pełnej gotowości w obliczu widocznego zagrożenia ze strony hitlerowskich Niemiec.

Sądono bowiem, że w wojnie z silnym państwem Niemcy hitlerowskie nie będą mogły tak swobodnie, jak w przypadku uderzenia na Polskę w 1939 r. oraz na państwa zachodnie w 1940 r., rozwinąć sił strategicznych i prowadzić zaskakujących działań zaczepnych o dużym rozmachu.

Marszałek G. Żukow pisze: Podczas modyfikacji planów operacyjnych wiosną 1941 r.praktycznie nie zostały całkowicie uwzględnione nowe sposoby prowadzenia wojny w jej początkowym okresie. Ludowy Komisariat Obrony i Sztab Generalny sądził, że wojna między tak potężnymi mocarstwami, jak Niemcy i Związek Radziecki, może się rozpocząć z obu stron według następującego schematu: siły główne wkroczą do walki po kilku dniach, po bitwach granicznych. Pod względem terminów ześrodkowania i rozwinięcia wojsk Niemcy faszystowskie stawiano na równi z nami. W rzeczywi-

stości zaś zarówno siły, jak i warunki były bardzo odmienne.⁶

Oczywiście, że taki pogląd wpływał ujemnie na odpowiednie praktyczne przedsięwzięcia przygotowawcze prowadzone w celu odparcia zbliżającej się agresji hitlerowskiej. W konsekwencji - jak pisze gen. armii S. Iwanow - nie zdołano zorganizować przed napaścią odpowiednich ugrupowań wyjściowych wojsk.⁷ Hitlerowskie Niemcy natomiast rozpoczęły agresję siłami w pełni rozwiniętymi, wykorzystując potencjał prawie całej Europy zachodniej. Radzieckie Siły Zbrojne przystąpiły więc do wojny obronnej w wyjątkowo niekorzystnej sytuacji.

3. CHARAKTER I PRZEBIEG POCZĄTKOWEGO OKRESU WOJNY PODCZAS DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

Drugą wojnę światową poprzedziły dość krótko trwające, swego rodzaju lokalne wojny ograniczone i okresy zagrożenia /wojna domowa w Hiszpanii, napad Japonii na Mongolię, Włoch na Abisynię, zagarnięcie przez hitlerowskie Niemcy Czechosłowacji, okres zagrożenia przed napadem hitlerowskich Niemiec na Polskę/. W czasie tych wojen państwa agresywne - Niemcy, Włochy, Japonia - sprawdzały swo podstawowe założenia doktrynalne oraz walory bojowego sprzętu technicznego i struktury organizacyjnej wojsk. Prowadziły również, stopniowo i w ograniczonym zakresie, pewne czynności mobilizacyjno-operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz dotyczące przygotowania gospodarki do działania w systemie wojennym.

Wystąpiły także przed drugą wojnę światową okresy napięcia w sytuacji międzynarodowej, przy czym wzmagający się okres zagrożenia trwał długo /5 miesięcy do uderzenia hitlerowskich Niemiec

6 G.K. Żukow, Wspomnienia i refleksje, Warszawa 1970, s. 290.

7 "Myśl Wojskowa" nr 11/1971, s. 88.

na Polskę i dwukrotnie dłużej do uderzenia na ZSRR/, a niebezpiecznego, bezpośredniego zagrożenia stosunkowo krótko - 8-12 dni.⁸

W wojnach tych dość charakterystyczne było działanie, które obrazowo określić można "wpełzaniem w wojnę". Dlatego trudno jest mówić o jakimś początkowym okresie tych wojen, różniącym się wyraźnie od dalszych okresów specyfiką - skalą, sposobem i rozmiarem działań.

Proces mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania sił zbrojnych

W porównaniu z pierwszą wojną światową w drugiej wojnie światowej nastąpiły zasadnicze zmiany w charakterze i przebiegu początkowego okresu wojny. Wynikały one przede wszystkim ze wzrostu możliwości bojowych sił zbrojnych, zwłaszcza zasięgu i szybkości działania lotnictwa, wojsk pancernych i wojsk powietrznodesantowych. Zapewniało to stronie rozpoczynającej wojnę, szczególnie gdy uzyskała zaskoczenie czasem i sposobem uderzenia, osiągnięcia zdecydowanych celów o znaczeniu operacyjno-strategicznym już w początkowym okresie wojny. Pod tym względem okres ten różnił się zasadniczo od podobnego okresu w pierwszej wojnie światowej, przy czym, jeśli chodzi o broniącego się, charakter działań zależał nie tyle od własnego planu działania, ile przede wszystkim od zamiaru, sposobu i możliwości działania przeciwnika, który wykonując zaskakujące uderzenie uchwytywał inicjatywę jednocześnie z rozpoczęciem agresji i zmuszał napadniętego do korygowania, a nawet całkowitej zmiany przygotowanego planu działań.

Mobilizacyjno-operacyjne rozwijanie sił zbrojnych agresor wyraźnie przesunął na okres poprzedzający uderzenie. Stąd czynności te nie stanowiły już dla niego głównego elementu w początkowej fazie działań, Na plan pierwszy w tej fazie wysunęły się nato-

⁸ Por. Z. Gołąb, Rozwinięcie wojsk lądowych we współczesnej wojnie, Warszawa 1967, s. 103.

miast konkretne zaczepne działania bojowe o dużym rozmachu strategicznym, prowadzone od początku z maksymalnym natężeniem dla osiągnięcia założonego bliższego celu strategicznego.

Siły zbrojne państw, na przykład Polski, ZSRR, na które hitlerowskie Niemcy uderzyły z zaskoczenia, tj. bez wypowiedzenia wojny, jednocześnie z wybuchem wojny i prowadzeniem /obronnych/ działań bojowych musiały realizować wiele zabiegów z zakresu rozwijania sił zbrojnych oraz przestawiania gospodarki i życia kraju na system wojenny. Dla państw napadniętych najważniejsze było załamanie zaskakującego uderzenia agresora. Cel ten wysuwał się na plan pierwszy nawet wtedy, gdy zgodnie z wcześniejszym zamiarem przewidywano od momentu wybuchu wojny prowadzenie działań aktywnych, zaczepnych.

Walka o osiągnięcie założonego /lub zmienionego/ celu strategicznego była główną osią działania obu walczących stron w pierwszych dniach i tygodniach wojny.

Bezpośrednie planowanie wojny przez armię hitlerowską na szczeblu centralnym i operacyjnym, łącznie ze stopniową skrytą mobilizacją rezerw i rozłożonymi w dość długim czasie /ze względu na maskowanie operacyjne/ przewozami wojsk do rejonów rozwinięcia, trwało około 8 miesięcy do uderzenia na Polskę /nieco więcej na Francję/ i dwukrotnie dłużej do uderzenia na Związek Radziecki.

Na 10-15 dni przed planowanym uderzeniem, rozpoczynającym wojnę, wszystkie związki pierwszego rzutu strategicznego agresora zajmowały wyznaczone im rejony wyjściowe do działań położone nad granicą. Na 2-3 dni przed agresją związki taktyczne pierwszego rzutu operacyjnego wychodziły na podstawy wyjściowe do natarcia.

Czynności natomiast operacyjno-mobilizacyjnego rozwijania sił przez stronę broniącą się były bardzo spóźnione w czasie /z wyjątkiem Francji i Wielkiej Brytanii, które prawie przez 9 mie-

sięcy prowadziły "dziwną wojnę", swobodnie rozwijając siły zbrojne/. Do czasu uderzenia agresora obrońca najczęściej nie zdążył w pełni rozwinąć w wyznaczonych rejonach sił armii pierwszorzutowych /lub pierwszych rzutów armii/. Dopiero po rozpoczęciu wojny główne siły broniącego się realizowały czynności mobilizacyjne i były przewożone do rejonów rozwinięcia lub ześrodkowania. W tych warunkach proces ten był skutecznie zakłócany przez lotnictwo przeciwnika, wykonując zaskakujące uderzenia na lotniska i system komunikacyjny, uzyskiwało już w pierwszych godzinach i dniach wojny przewagę w powietrzu /np. w uderzeniu na Polskę od drugiego dnia działań/.

Tak więc przedsięwzięcia procesu mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania sił zbrojnych, realizowane w czasie pierwszej wojny światowej przez walczące strony w początkowym okresie wojny, po jej wybuchu, w czasie drugiej wojny światowej agresor zakończył w pełni przed rozpoczęciem wojny.

Bliższy strategiczny cel działań.

Agresor za bliższy cel strategiczny działań uznawał zazwyczaj zniszczenie sił głównych /tj. pierwszego rzutu strategicznego/ kraju napadniętego w obszarze ich rozwinięcia.

W hitlerowskim planie uderzenia na Polskę stwierdzono na przykład, że celem działań jest zniszczenie polskich sił zbrojnych, uzyskanie szybkiego rozstrzygnięcia, przeciwdziałanie planowej mobilizacji i koncentracji wojsk polskich przez zaskakujące włamanie się w centralne obszary kraju.⁹

W agresji na Związek Radziecki bliższy cel strategiczny dowództwa hitlerowskiego polegał na zniszczeniu zasadniczych sił

⁹ Por. Proces przez Trybunałem Wojskowym w Norymberdze, dokument NCKW-229, t.50,s.14.

Armii Radzieckiej na zachód od linii Dniepr, Dźwina. Miało to zapewnić sprzyjające warunki do pomyślnego dla hitlerowców zakończenia wojny.¹⁰

Napadnięty natomiast, wobec zaskakującego uderzenia przeciwnika, zmuszony był realizować założony plan działań w trudnych warunkach lub zmieniać pierwotny /zaczepny/ zamiar i za bliższy cel strategiczny uznawać załamanie, w toku strategicznych działań obronnych, uderzeń przeciwnika, wykrwawienie jego sił i stworzenie w ten sposób sprzyjających warunków do odzyskania inicjatywy strategicznej.

Na przykład ogólny zamiar działania sił polskich w wojnie obronnej 1939 r. polegał na: zadawaniu armii hitlerowskiej jak największych strat; obronie obszarów koniecznych doprowadzenia wojny; wykonywaniu przeciwuderzeń w sytuacji sprzyjającej; przetrwaniu do czasu wystąpienia zbrojnego sojuszników zachodnich, a następnie na działaniu w zależności od sytuacji.¹¹

W trudnym położeniu w pierwszych dniach wojny, spowodowanym skutkami zaskakującego uderzenia armii hitlerowskiej, bliższy cel strategiczny radzieckiego naczelnego dowództwa polegał na przejściu do obrony strategicznej oraz zatrzymaniu za wszelką cenę natarcia nieprzyjaciela, aby uniemożliwić realizację jego planu wojny "błyskawicznej".¹² Dla osiągnięcia tego celu skupiono wysiłki militarne, gospodarcze i polityczno-dyplomatyczne.

W agresji na Polskę i Francję bliższe cele strategiczne początkowego okresu wojny osiągnęła armia hitlerowska. W czasie i przestrzeni określała je sytuacja na froncie polsko-niemieckim 17-18 września 1939 r. /17-18 dzień wojny, 300-480 km - głębokość

10 M. Zacharow, Początkowy okres Wielkiej Wojny Narodowej i wpływające z niego wnioski, "Myśl Wojskowa", nr 2/1962, s.7 oraz "Wojenno-istoriczeskij żurnał", nr 1/1961.

11 Por. Polskie Siły Zbrojne w II wojnie światowej, Londyn 1951, t.1, cz.1, s. 271-272.

12 por. M. Zacharow, op. cit., s.8.

włamania/, a we Francji 25 czerwca 1940 r., licząc od 10.05.1940r. /tj. 46 dzień wojny i 600-700 km - głębokość włamania/.¹³

W agresji na ZSRR armia hitlerowska, mimo uzyskania znacznych sukcesów terytorialnych i zadaniu Armii Radzieckiej dużych strat, nie zrealizowała założonego bliższego celu strategicznego - błyskawicznego zniszczenia sił radzieckich na zachód od Dniepru i Dźwiny. Już w połowie lipca zarysował się poważny kryzys hitlerowskich działań zaczepnych. Na głównym - moskiewskim, kierunku Armia Radziecka zadała napaśnikowi duże straty, zmusiła go do zmiany planu działań.

Można więc przyjąć, że w wojnach 1939-1945 początkowy ich okres zaczynał się od rozpoczęcia /bez wypowiedzenia/ wojny i kończył, jeśli chodzi o czas, przestrzeń i wyniki, z chwilą osiągnięcia przez jedną z walczących stron bliższego celu strategicznego w toku pierwszych operacji i przejścia działań wojennych w nową jakościowo fazę.

Właściwości działań bojowych

W drugiej wojnie światowej, jakkolwiek była to wojna koalicyjna, siły zbrojne poszczególnych państw przystępowały do działań w różnym czasie i różnych sytuacjach polityczno-militarnych, w przeciwieństwie bowiem do bloku faszystowskiego siły antyfaszystowskie nie były wcześniej skonsolidowane. Wywierało to określony wpływ na charakter początkowych okresów wojen oraz na sposób prowadzenia działań bojowych.

Wojnę z Polską agresor rozpoczął z zaskoczenia, bez wypowiedzenia, uderzeniami lotnictwa i silnych zgrupowań pancernych,

¹³ Por. K. Radziwończyk, Działania zaczepne Wehrmachtu w kampanii 1939 r. przeciwko Polsce w aspekcie początkowego okresu wojny, "Myśl Wojskowa", nr 9/1962, s. 73-74.

wojskami w pełni rozwiniętymi mobilizacyjnie i operacyjnie, ale wystarczającymi tylko do zniszczenia Polski. Uzyskał w wyniku tego na wybranych kierunkach działań kilkakrotną przewagę w siłach i środkach, a od drugiego dnia wojny panowanie w powietrzu, które istotnie decydowało o szybkim tempie działań na lądzie. Uderzenia powietrzne nieprzyjaciół wykonywał przede wszystkim na lotniska, węzły komunikacyjne i ośrodki administracyjne. Wojska lądowe uderzały na wielu kierunkach, ale z wyraźnym skupieniem wysiłku na poszczególnych odcinkach, zarówno w skali strategicznej, jak i operacyjnej. W ten sposób napastnik, mając przewagę ogólną i kilkakrotną na wybranych kierunkach, mógł efektywnie paraliżować poczynania obrońcy, uchwycić inicjatywę strategiczną i zrealizować bliższy cel strategiczny zgodnie z planem.

Polskie siły zbrojne wojna zastała w toku spóźnionego, w dużej mierze także z winy sprzymierzonych państw zachodnich, procesu mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania wojsk. W tych warunkach wobec przewagi na lądzie i panowania lotnictwa hitlerowskiego w powietrzu oraz rozcinających uderzeń wojsk pancernych wroga szybko utracono centralne dowodzenie wojskami i nie potrafiiono zorganizować trwałej obrony strategicznej. Agresor mógł więc osiągnąć zakładany cel strategiczny - rozbicie polskich sił zbrojnych - już w ramach początkowego okresu wojny.

Wobec biernej postawy militarnej państw zachodnich w czasie uderzenia hitlerowców na Polskę agresor po zwycięstwie skierował siły na zachód, uderzył na Danię i Norwegię, aby zabezpieczyć sobie skrzydło, a następnie wykonując kolejne uderzenie, rozbił siły zbrojne państw zachodnich.

Podobny sposób uderzenia jak na Polskę i Francję zastosowały wojska hitlerowskie na Związek Radziecki. Wobec wiarołomnego napadu oraz subiektywnej, jednoosobowej politycznej oceny Stalina, że w

najbliższym czasie nie należy oczekiwać wojny z Niemcami, radzieckie siły zbrojne nie zdążyły osiągnąć na czas pełnej gotowości do odparcia agresji.

Armia hitlerowska uchwyciła więc od początku wojny inicjatywę strategiczną, a sytuacja militarna zaczęła się kształtować wybitnie niekorzystnie dla Radzieckich Sił Zbrojnych. Hitlerowcy nie zdołali jednak, tak jak planowali, zniszczyć wojsk radzieckich w zachodnich okręgach wojskowych.

Wojska radzieckie, zadając agresorowi duże straty i opóźniając tempo jego działań, cofały się stopniowo w głąb kraju, zapewniając sprzyjające warunki do wprowadzenia do bitwy kolejnych sił, następnie drugiego rzutu strategicznego i głębokich odwodów. Siły te, wprowadzane do bitwy stopniowo, począwszy od linii Dźwiny i Dniepru, nie zdołały początkowo odtworzyć całego ciągłego frontu obrony strategicznej, ale w połowie lipca na głównym kierunku - smoleńsko-moskiewskim - natarcie wojsk hitlerowskich czasowo zostało załamane.

Połowa lipca to jednocześnie koniec początkowego okresu wojny. Bliższy cel strategiczny osiągnęła Armia Radziecka zatrzymując natarcie wroga na głównym kierunku. Przeciwnik, mimo iż uzyskał znaczne sukcesy terytorialne, nie zniszczył zasadniczych sił radzieckich, jak zakładał to w planie działania: Jego siły były wyczerpane, w ciężkich walkach poniosły znaczne straty, utraciły przejściową przewagę uzyskaną w wyniku wykonania zaskakującego uderzenia, musiały przejść do obrony na głównym kierunku działań. Do połowy lipca hitlerowskie Niemcy straciły około 100 tys. żołnierzy, w jednostkach bojowych pozostało im tylko 60% /1700/ czołgów. Lotnictwo straciło około 1300 samolotów.¹⁴ Wojna weszła w nową fazę. Przeciwnik musiał zmienić plan działań i dążąc nadal do

¹⁴ Por. S. Iwanow, Początkowy okres wojny, "Myśl Wojskowa", nr 11/1971, s. 90.

zrealizowania planowanego uprzednio bliższego celu strategicznego, wzmocnił siłę uderzenia na południowym skrzydle. W końcu listopada i na początku grudnia 1941 roku, a więc po kilku miesiącach ciężkich walk, jego impet zaczepny załamał się całkowicie, nastąpiło pełne ustabilizowanie przez stronę radziecką strategicznego frontu obrony i zatrzymanie natarcia armii hitlerowskiej na całej szerokości frontu działań.

Wnioski

1. Charakter działań w początkowych okresach poszczególnych wojen 1939-1945 zależał przede wszystkim od:

- sytuacji wojskowo-politycznej poprzedzającej wybuch wojny i systemu sojuszów polityczno-wojskowych;
- zdecydowanych celów politycznych, stawianych w wojnie;
- sposobu rozpoczęcia wojny przez napastnika i "wejścia w wojnę" obrońcy;
- stanu gotowości i poziomu przygotowania sił zbrojnych;
- realności opracowanego planu wojny /kampanii/;
- stosunku sił i sposobu prowadzenia działań bojowych;
- położenia geograficznego.

Istotną właściwością tego okresu był brak doświadczenia wojennego wojsk strony napadniętej, niedostateczna znajomość możliwości i zamiarów przeciwnika oraz stosowanych przez niego środków i sposobów walki.

2. Wojna Niemiec hitlerowskich ze Związkiem Radzieckim, tj. między państwami o przeciwstawnych systemach społecznych, określa^{ła} bezkompromisowy i zacięty charakter działań bojowych, wymagała osiągnięcia zdecydowanych celów strategicznych w jej początkowym okresie, wykorzystania wszystkich możliwości i stoso-

wania radykalnych środków militarnych, politycznych i gospodarczych dla uzyskania sukcesów.

Walka o realizację bliższego celu strategicznego przez walczące strony stanowiła - jeśli chodzi o przedsięwzięcia militarne - zasadniczą treść początkowego okresu wojny. Cel ten osiągnano w zasadzie w wyniku przeprowadzenia pierwszych operacji strategicznych.

Polityczna działalność państwa w tym okresie wojny zmierzała do pełnego ideowego zespolenia narodu i sił zbrojnych w realizacji wytyczonych przedsięwzięć dla osiągnięcia bliższego celu strategicznego wojny oraz zapewnienia strategii odpowiednich politycznych warunków sytuacji zewnętrznej, sprzyjających odnoszeniu sukcesów militarnych.

Zabiegi gospodarcze miały na celu zapewnienie sprawnego działania gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych.

3. Przeciwnik zawczasu, w okresie wojen lokalnych, przeprowadzał niezbędne ekonomiczno-gospodarcze przygotowania i dzięki osiągnięciu gotowości do wojny wybierał najdogodniejszy dla siebie czas jej rozpoczęcia. Jego niespodziewane powietrzne i lądowe uderzenia na wybranych kierunkach działań dawały mu możliwość uzyskiwania przewagi już w starciu granicznym, uchwycenia inicjatywy, planowego osiągnięcia założonego celu działania w początkowym okresie wojny.

4. Zdecydowane cele polityczne, jakie walczące strony stawiały sobie w drugiej wojnie światowej, określały aktywne formy działań bojowych, nakazywały dążyć do osiągnięcia bliższych celów strategicznych już na początku wojny, aby można było możliwie w krótkim czasie i pomyślnie osiągnąć ostateczny cel polityczny wojny.

5. Siły zbrojne małych państw /Polska, Jugosławia/ agresor rozbił w czasie jednej operacji strategicznej, trwającej krótko,

a państw silniejszych /Francja/ w toku dwóch kolejno po sobie następujących operacji strategicznych. W ciągu miesiąca rozbite zostały główne siły Polski przedwrześniowej i w półtora miesiąca siły zbrojne Francji. Było to jednocześnie równoznaczne z osiągnięciem bliższego celu strategicznego, jaki najeźdźca przewidywał na początkowy okres wojny.

6. Brak jednolitego frontu państw w przeciwstawieniu się faszyzmowi pozwolił agresorowi kolejno opanowywać słabe państwa, a wraz z tym potencjał ekonomiczny większości krajów Europy. Ułatwiało mu to szybkie odtwarzanie ponoszonych /małych zresztą/ strat.

Dopiero w starciu z Armią Radziecką, mimo uzyskania zaskoczenia, przewagi i dość dużej początkowo swobody działań w wyniku panowania w powietrzu - agresorowi nie udało się osiągnąć postawionego celu działań. Już w czasie początkowego okresu wojny działania bojowe przybrały zacięty charakter i zakończyły się ostatecznie załamaniem natarcia agresora. Sukcesy terytorialne i militarne, jakie uzyskał on w tym okresie, wywierały jednak korzystny dla niego wpływ na dalszą fazę wojny, ostateczne bowiem uchwylenie inicjatywy strategicznej przez Armię Radziecką wymagało wielu wysiłków i długiego czasu, mobilizacji całej gospodarki narodowej, wszystkich sił materialnych i moralnych narodu.

7. Charakter początkowego okresu drugiej wojny światowej zasadniczo się różnił od takiegoż okresu pierwszej wojny światowej. W pierwszej wojnie światowej między okresem rozpoczęcia /wypowiedzenia/ wojny a wprowadzeniem do bitwy zasadniczej ~~siły~~ masy sił zbrojnych upływało około dwóch tygodni, niezbędnych do zakończenia procesu mobilizacyjno-operacyjnego ich rozwijania. W drugiej natomiast wojnie światowej agresor rozpoczynał wojnę z zaskoczenia, bez jej wypowiedzenia, w pełni przygotowanymi siłami, co pozwalało

mu prowadzić od początku działania bojowe w szybkim tempie, osiągać zaplanowane bliższe cele strategiczne.

8. Zmiana sposobu rozpoczęcia wojny warunkowała metody przygotowania i rozwijania sił. Na przykład Niemcy hitlerowskie do uderzenia na ZSRR rozwijały planowo i stopniowo, mobilizacyjnie i operacyjnie siły przez 5 miesięcy przed wybuchem wojny, a Związek Radziecki zapoczątkował ich rozwijanie na krótko przed wojną, w pełni zaś zaczął je rozwijać po jej wybuchu i zakończył ten proces pod koniec pierwszej dekady lipca 1941 r., a więc po przeszło dwóch tygodniach.¹⁵

Należy przy tym podkreślić, że realizowane przez przeciwnika w dużej skali, chociaż skrycie i w sposób maskowany, strategiczne i operacyjne rozwijanie sił zbrojnych nie mogło ujść i nie uszło uwagi organów rozpoznawczych stron, którym groziła agresja. Rzecz jednak polegała na tym, że w wielu wypadkach dowództwa i kierownictwa polityczne po prostu lekcewały doniesienia z rozpoznania lub zbyt ufały rozwiązaniom politycznym. Czynniki polityczne, aby "nie prowokować" przeciwnika, często wbrew oczywistym faktom przygotowywania przez niego agresji- ograniczały słuszne inicjatywy sztabów generalnych, a nawet okręgów i jednostek wojskowych w podejmowaniu nawet najprostszycy przedsięwzięć obronnych, na przykład stopniowego wprowadzania wojsk z garnizonów w okresie zagrożenia.

9. W działaniu agresora dominowała idea rozpoczęcia wojny zaskakującym uderzeniem /bez jej wypowiedania/, siłami w pełni zmobilizowanymi i rozwiniętymi operacyjnie. Dla strony napađniętej, zaskoczonej /Polska, ZSRR/ początkowy okres oprócz działań obronnych obejmował również proces mobilizacyjnego i ope-

¹⁵ Por. W. Miernow, O soderżaniu naczalnego pierioda mirowych wojn, "Wojenno-istoriczeskij żurnal", nr 9/1960, s. 31.

racyjnego rozwinięcia sił zbrojnych lub jego zakończenie.

Zaskakujący sposób rozpoczęcia wojny w wybranym, dogodnym momencie sytuacji politycznej, na podstawie opracowanych planów, stwarzał agresorowi możliwość szybszego osiągnięcia celu strategicznego jej początkowego okresu, potęgowania siły pierwszego uderzenia i przedłużenia pozytywnego wpływu zaskoczenia na przebieg działań bojowych.

W tych warunkach jego wojska mogły osiągnąć szybkie tempo działań /do około 50 km na dobę w pierwszych dniach wojny/, prowadzić pierwsze operacje na dużą głębokość /350-600 km/ i na szerokim froncie, skutecznie niszczyć pierwszy rzut strategiczny /lub rzut osłony/ napadniętego oraz udaremniać - w wyniku głębokiego włamywania się zgrupowań pancernych i uderzeń lotnictwa na system dowodzenia - planowe przeprowadzanie mobilizacji i rozwijania wojsk.

10. Te właściwości działania obydwu walczących stron powodowały, że działania bojowe w początkowym okresie drugiej wojny światowej różniły się zasadniczo charakterem i treścią od manewrowo-pozycyjnych działań w kolejnej fazie wojny. Ogólnie można powiedzieć, że były one dynamiczne, prowadzone bez pauz operacyjnych, często w formie bojów i bitew spotkaniowych, przy braku ciągłych frontów, w warunkach szybko i radykalnie zmieniającej się sytuacji, sprzyjającej nacierającemu i wybitnie niekorzystnej dla napadniętego. Dynamiczność działań, ale nie ich zaciętość, stopniowo malała pod koniec początkowego okresu wojny. Np. w wyniku wyrównywania się stosunku sił w początkowej fazie Wielkiej Wojny Narodowej ZSRR nastąpił przejściowy spadek aktywności działań. Następnie inicjatywę przejęła Armia Radziecka.

Skutki zaskakującego uderzenia wroga sprzyjały popełnianiu istotnych błędów w podejmowaniu decyzji operacyjnych i strategicz-

nych. Jeśli jednak strona napadnięta dysponowała odpowiednimi zasobami materialnymi oraz siłami ludzkimi i potrafiła je właściwie wykorzystać do organizowania oporu - wówczas wpływ czynników, które pozwoliły temu agresorowi uzyskać przewagę i inicjatywę - stopniowo malał i obrońca zaczynał odzyskiwać inicjatywę działań. Gdy agresor utracił /rozumianą szeroko" przewagę, zmieniał się również charakter działań. Napastnik nie osiągał zakładanego bliższego celu strategicznego, tj. zniszczenia zasadniczych sił przeciwnika; cel ten osiągał obrońca zatrzymując, w toku strategicznych działań obronnych, natarcie wroga. Zmieniał się wtedy jednocześnie charakter walki zbrojnej, a wraz z tym kończył się początkowy okres wojny.

11. Typową formą prowadzenia działań bojowych przez agresora były operacje zaczepne. Charakteryzowały je silne uderzenia lotnictwa na lotniska i system dowodzenia oraz wojsk lądowych, w ramach których działały w jednorzutowym ugrupowaniu duże zgrupowania pancerne /grupy pancerne/. Celem tych uderzeń było zniszczenie sił zbrojnych przeciwnika, zanim zdążył on przeprowadzić pełną mobilizację i rozwinąć operacyjnie siły do działań w planowanych rejonach.

Dla obrońcy, w warunkach niespodziewanego uderzenia przeciwnika, zasadniczą treść początkowego okresu wojny stanowiły działania obronne prowadzone w skali strategicznej jednocześnie z czynnościami mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk oraz przy przewadze nieprzyjaciela w powietrzu i na lądzie.

Na przykład właściwością początkowego okresu Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego były działania obronne w skali strategicznej oraz wymuszony odwrót, prowadzony w celu wyczerpania przeciwnika, zachowania sił własnych i zyskania czasu na przygotowanie przeciwnatarcia. Czas trwania tych działań przedłużył się,

ponieważ w wyniku poniesienia przez Armię Radziecką znacznych strat materialnych i terytorialnych w starciach granicznych walka się skomplikowała.

12. Agresor, zarówno w 1939 r., jak i w 1940 r. oraz w 1941 r., rozwijał siły do napadu bez żadnych przeszkód ze strony obrońcy. Broniący się, mimo że wykrywał agresywny charakter zgrupowań przeciwnika, nie doprowadzał na czas wojsk do pełnej gotowości bojowej, powodowany najczęściej przesadną ostrożnością "nieprowokowania przeciwnika", licząc na możliwość uniknięcia wojny w wyniku rozstrzygnięć politycznych. Potem zaś zmuszony był realizować czynności mobilizacyjno-operacyjnego rozwijania więkzości swych wojsk pod ogniowym oddziaływaniem przeciwnika z powietrza. Siły do działań obronnych wprowadzał częściami, w miarę osiągnięcia przez nie gotowości i podchodzenia do rubieży starcia. Musiał organizować obronę doraźną, z marszu, na szerokich frontach, prowadzić od pierwszych chwil walkę w półokrążeniu, i okrążeniu, wycofywać się bez możliwości oderwania się i planowego zajęcia /nawet przygotowanych wcześniej/ rubieży obronnych w głębi.

Niszczenie przez przeciwnika z powietrza systemu komunikacyjnego i dowodzenia paraliżowało planowe, zgodne z potrzebami operacyjnymi wykorzystanie podchodzących do pola bitwy odwodów, utrudniało zaopatrywanie walczących wojsk i organizowanie ciągłego frontu obrony. Gdy jednak wartości moralne wojsk strony napadniętej nie zostały decydująco^w stopniowo obniżone i zdołano wprowadzić do bitwy świeże siły z głębi, wzrastał opór, kształtował się jednolity front obrony, zwiększały się straty nacierającego, wyrównywały się stopniowo warunki walki obydwu stron.

13. Druga wojna światowa jest odczuwającym przykładem, jak zmiany w środkach walki zbrojnej powodują zmianę sposobów i cha-

rakteru działań bojowych. Im głębiej jakościowo są te zmiany, tym bardziej działania bojowe różnią się od działań wojny minionej,¹⁶ tym istotniejsze zmiany następują w przebiegu i roli początkowego okresu wojny, w jego wpływie na przebieg i na wynik dalszej jej fazy.

Wzrost możliwości manewrowych wojsk i siły ognia spowodował, że już w pierwszych operacjach w czasie drugiej wojny światowej mogły być osiągnięte zdecydowane cele, a więc:

- uchwycenie inicjatywy strategicznej, w głównej mierze w wyniku zaskakującego uderzenia i wywalczenia panowania w powietrzu;

- rozbicie wojsk pierwszego rzutu strategicznego obrońcy przez głębokie włamanie się zgrupowań pancernych przeciwnika i uniemożliwienie napadniętemu zorganizowanie ciągłej obrony w skali operacyjnej i strategicznej.

14. Duży wpływ na charakter i przebieg początkowego okresu wojny miał stan sił zbrojnych i gotowość bojowa wojsk walczących stron oraz ich doświadczenie bojowe lub jego brak. Gotowość ta była różna w poszczególnych państwach. Strona napadnięta, zachowując przesadną ostrożność dyktowaną względami politycznymi w podejmowaniu, odpowiednio wcześnie, w obliczu widocznego zagrożenia, bardziej zdecydowanych przedsięwzięć obronnych, nie potrafiła doprowadzić do pełnej gotowości nawet sił osłonowych lub, tak jak we Francji, siły gotowe i zmobilizowane były niezdolne do przeciwstawienia się sposobowi działania przeciwnika, mimo iż sposób ten po agresji hitlerowskich Niemiec na Polskę w 1939 r. w rzeczywistości nie stanowił już zaskoczenia.

Realizowane przez obrońcę przedsięwzięcia związane z podnoszeniem gotowości bojowej bezpośrednio przed wybuchem wojny nie

¹⁶ Por. M. Zacharow, op.cit., s.14.

miały najczęściej ściśle sprecyzowanego celu, prowadzono je bardzo wolno, w obawie przed "sprowokowaniem" przeciwnika. Nie były one kompleksowe i skoordynowane w ramach rodzajów wojsk, czy też rzutów /zestawów/ operacyjnych.

W okresie bezpośrednio poprzedzającym wojnę obrońca nie potrafił najczęściej właściwie ocenić skali /siły/ i momentu wykonania uderzenia przez agresora. W wielu wypadkach te ujemne zjawiska występujące w przygotowaniach obronnych były uwarunkowane względami /ocenami/ subiektywnymi osób odpowiedzialnych za obronność.

15. Doświadczenia początkowego okresu drugiej wojny światowej wskazują, że najważniejszym warunkiem pomyślnych działań w tej fazie wojny jest wysoka gotowość bojowa sił zbrojnych do podjęcia natychmiastowych, zdecydowanych działań już w chwili wybuchu wojny, aby nie dopuścić do uzyskania przez przeciwnika przewagi. Wiadomo bowiem, że im większą przewagę w początkowych działaniach uzyska agresor w wyniku zaskoczenia niespodziewanym uderzeniem, tym więcej sił i czasu musi mieć obrońca, aby tę przewagę zniwelować, ustabilizować front i odzyskać szopniowo utraconą inicjatywę.

Stąd wniosek, że nie można dopuścić do zdobycia przez przeciwnika zdecydowanej przewagi /w położeniu, jak też kształtowanej na poszczególnych kierunkach odpowiednim stosunkiem sił/ nawet w chwili rozpoczynania przez niego agresji. Możliwość zrealizowania tego postulatu zapewnia utrzymywanie stale w wysokiej gotowości bojowej określonych, niezbędnie koniecznych w danym czasie sił.

16. Nawet wtedy, gdy walczące strony dysponują w położeniu wyjściowym stosunkowo równymi siłami, uprzedzenie przez jedną

z nich drugiej w rozwinięciu sił do działań na istotny wpływ ba przebieg i wynik wojny /jak miało to miejsce, na przykład, w Polsce w 1939 r., we Francji w 1940 r./ lub tylko na jej początkowy okres /na przykład w Wielkiej Wojnie Narodowej Związku Radzieckiego/.

17. Początkowy okres drugiej wojny światowej był taką jej fazą, w której siły główne strony rozpoczynającej wojnę wykonywały bliższe zadania strategiczne polegające na dążeniu do rozbięcia zasadniczych sił przeciwnika.¹⁷ Dla strony zaś napadniętej takim bliższym zadaniem /celem/ działań w tym okresie było przede wszystkim odparcie pierwszego, zaskakującego uderzenia agresora, głównie w wyniku prowadzenia działań obronnych w skali strategicznej, nawet wtedy, gdy w planie wojny przewidywano podjęcie /po okresie starć granicznych/ działań zaczepnych.

18. Wnioski z poszczególnych wojen drugiej wojny światowej uczą, że szczególnie istotne jest - w całościach przygotowań obronnych - zapewnienie sobie sprzyjających warunków do realizacji planu umożliwiającego sprawne odparcie niespodziewanego napadu i opracowanie realnego, elastycznego planu przeprowadzenia pierwszej operacji z uwypukleniem sposobu osiągnięcia bliższego celu strategicznego.

19. Państwa napadnięte przez armię hitlerowską przewidywały wprawdzie w teorii sztuki wojennej, że przeciwnik wykona najprawdopodobniej niespodziewane uderzenie, jednak w żadnym z tych państw nie opracowano realnych planów i sposobów niedopuszczenia do niego lub skutecznego jego odparcia, jak też likwidacji przewidywanych skutków takiego uderzenia albo maksymalnego ich zminimalizowania. Stąd duże znaczenie praktyczne ma określenie prawidłowości, które powodują zmiany w charakterze początkowego okresu wojny stosownie do rozwoju środków walki zbrojnej, oraz określenie problemów i czyn-
17 Por. Z. Wiktorów, O charakterze naczelnego periodu w dwóch mirowych wojnach, "Wojenno-istoriczeskij żurnal", nr 4/1960, s. 118.

ników głównych w tym okresie, pomocnych w podejmowaniu stosownych, efektywnych przedsięwzięć obronnych.

20. Analiza zarówno procesu przygotowań do wojny państwa i sił zbrojnych, jak też prowadzenia pierwszych operacji powietrzno-lądowych podczas drugiej wojny światowej pozwala stwierdzić, że na charakter początkowego okresu wojny zasadniczy wpływ mają środki walki zbrojnej oraz cele polityczne wojny. One określają z kolei sposoby rozpoczynania wojny, jak i prowadzenia działań bojowych.

x

Z przeprowadzonej analizy wynika, że wpływ działań bojowych początkowego okresu wojny na dalszy jej przebieg dla określonej strony walczącej wzrastał w każdej kolejnej wojnie. Obecnie wyposażenie wojsk w broń jądrową, pozwalającą z zaskoczenia i w krótkim czasie osiągnąć, przede wszystkim w wyniku jej użycia, zdecydowane /a być może, ostateczne/ cele, jeszcze bardziej uzależnia przebieg działań w kolejnej fazie wojny od wyników uzyskanych w jej początkowym okresie, zwłaszcza w pierwszym zmasowanym uderzeniu jądrowym.

Druga wojna światowa, jak też ostre kryzysy polityczne okresu powojennego uczą, że należy uważnie śledzić i studiować wojny lokalne prowadzone przez imperializm, ponieważ każda z nich może przekształcić się w wojnę światową. Jak wiadomo bowiem, hitlerowska armia w toku wojny lokalnej prowadzonej w celu zdławienia republiki hiszpańskiej oraz w czasie kolejnych krótkotrwałych, swego rodzaju ograniczonych wojnach w latach 1939-1940, wypróbowała bojowy sprzęt techniczny, sprawdziła doktrynalne założenia prowadzenia działań, zapewniła znacznej części swych wojsk zdobycie doświadczenia bojowego, stopniowo rozwinęła mobilizacyjnie siły zbrojne, co umożliwiło jej wykonanie zaskakującego i silnego

uderzenia na Związek Radziecki.

Doświadczenia minionej wojny, jak też agresywna, imperialistyczna napaść Izraela na państwa arabskie, wskazują na potrzebę utrzymywania wysokiego poziomu gotowości obronnej państwa i bojowej siły zbrojnych do odparcia możliwego zaskakującego uderzenia, które obecnie ułatwiają agresorowi doskonale technicznie środki walki zbrojnej.

Trzeba pamiętać, że wykonywane przez agresora w drugiej wojnie światowej oraz w agresji Izraela w 1967 r. zaskakujące uderzenia powietrzno-lądowe, będące jednocześnie początkiem wybuchu wojny, umożliwiły mu przejęcie inicjatywy strategicznej, uzyskanie przewagi, prowadzenie działań w szybkim tempie i na dużą głębokość. Każde uderzenie inicjowały zawsze siły powietrzne, a w ślad za nimi uderzały wojska pancerne i zmechanizowane oraz desanty powietrzne. W tych warunkach słabo przygotowany obrońca przegrywał wojnę lub jej pierwszą fazę albo musiał prowadzić w niezwykle ciężkich warunkach, ponosząc znaczne straty, walkę o zniwelowanie skutków zaskakującego uderzenia i odzyskanie inicjatywy w skali operacyjno-strategicznej.

Ze względu na powyższe w systemie przygotowań obronnych należy zwracać szczególną uwagę na moralno-polityczne i psychologiczne przygotowanie sił zbrojnych do działań w ewentualnej wojnie jako czynnika kształtującego wysokie wartości bojowe żołnierzy.

System szkolenia i wychowywania musi zmierzać do przygotowania żołnierza do prowadzenia skutecznych działań w najbardziej trudnych sytuacjach bojowych. Zastosowanie w wojnie środków walki zbrojnej o dużej sile niszczenia zwiększy ich oddziaływanie na psychikę żołnierzy. Dlatego przygotowanie ich do odparcia agresji musi obejmować nie tylko zagadnienia moralno-polityczne, ale także psychologiczne.

Celem moralno-politycznego i psychologicznego przygotowania żołnierza musi być wyrabianie trwałego przekonania o potrzebie bezgranicznego oddania sprawie narodu, ukształtowanie cech żołnierza-obywatela-patrioty-internacjonalisty, przygotowanie go do przetrwania każdej próby i zachowania wiary w zwycięstwo.

W procesie psychologicznego przygotowywania wojsk istotne jest przede wszystkim stałe doskonalenie form i metod szkolenia bojowego, aby maksymalnie odpowiadały charakterowi działań w ewentualnej wojnie. Trzeba przy tym kształtować psychiczną gotowość żołnierzy i umiejętność sposobów prowadzenia walki zbrojnej w działaniach zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej, w wojnie będącej ostrym, klasowym starciem dwóch różnych systemów społecznych, prowadzonej w określonych interesach klasowych, z zaangażowaniem wszystkich materialnych, naukowo-technicznych, militarnych i moralnych zasobów kraju /koalicji/, środkami najbardziej radykalnymi - bronią jądrową. Przekonanie o takim charakterze wojny, a więc niezwykle trudnych warunków jej prowadzenia, trzeba wpać żołnierzom systematycznie w toku ćwiczeń.

Szczególnie ważne jest utwoerdzenie żołnierzy w przekonaniu o sile i skuteczności uzbrojenia, którym się posługują. Jednocześnie należy udowodniać, na konkretnych przykładach z wojen lokalnych, różnorodne słabości potencjalnego przeciwnika.

Ogólne przygotowanie psychologiczne powinno kształtować stałą gotowość psychiczną żołnierzy do natychmiastowego prowadzenia działań bojowych, a najtrudniejszym - to jest jądrowym, wariacie wojny.

Psychiczna gotowość żołnierzy do natychmiastowego rozpoczęcia działań bojowych, ich moralne wartości i umiejętność działania w każdej sytuacji zależą w dużej mierze od tego, jak opanowali oni współczesne środki walki i zostali przygotowani w procesie szkolenia i ćwiczeń do działania w warunkach nowoczesnego pola w

Ćwiczenia zatem i szkolenie w terenie, a szczególnie długotrwałe manewry, stwarzając zbliżony obraz wojny, stanowią zasadniczą bazę ogólnego psychologicznego przygotowania wojsk.

Specjalne przygotowanie psychologiczne powinno kształtować psychiczną odporność wojsk na długotrwałe nerwowo-psychiczne i fizyczną przeciążenie powstające w działaniach bojowych, w zależności od pełnionych przez żołnierzy obowiązków /pilot, saper, mechanik, marynarz/, oraz wyrabiać równowagę psychiczną niezbędną w trudnych warunkach wykonywania określonych zadań bojowych.

W warunkach stosowania broni jądrowej wzrośnie niebezpieczeństwo utraty życia przez żołnierzy. Będzie to wywierało szczególnie ujemny wpływ na ich psychikę, tym bardziej że uderzenia jądrowe mogą zostać wykonane w każdej chwili, na każdy rejon i obiekt. Aby w tych warunkach skutecznie zapobiegać strachowi i panice, trzeba zdecydowanie dowodzić, rzeczowo informować żołnierzy o sytuacji, i stro rozprawiać się z wszelkimi pogłoskami wzbudzającymi niepokój żołnierzy.

Jednym z ważniejszych środków zmniejszających psychologiczne oddziaływanie na żołnierza środków walki przeciwnika jest zapoznanie żołnierzy z właściwościami bojowymi tych środków i sposobami obrony przed nimi. Kształtuje to poczucie bezpieczeństwa żołnierza i osłabia jego obawy przed tymi środkami walki. W tych warunkach wzrasta szczególnie znaczenie pracy indywidualnej.

Proces kierowania ludźmi współcześnie znacznie się skomplikował. Żołnierz przyjmuje i ocenia jednocześnie wiele informacji z różnych przyrządów. Nasila się oddziaływanie na jego sferę intelektualną. W tych warunkach ważne znaczenie ma wysoka dyscyplina i poczucie obowiązku. Współczesne skomplikowane w obsłudze bojowe środki walki wymagają bowiem większego zorganizowania i odpowiedzialności zarówno kolektynu, jak i poszczególnych żołnierzy.

Niezdyscyplinowanie oraz zlekceważenie obowiązku właściwego wykorzystania współczesnego uzbrojenia nawet przez pojedynczego żołnierza może mieć zgubne skutki dla dziesiątków i tysięcy jego towarzyszy walki. Dlatego szczególnie potrzebne jest wyrabianie poczucia samodyscypliny i stałej wewnętrznej gotowości do wykonania żołnierskiego obowiązku.

Dynamiczność działań bojowych również zwiększa znaczenie dyscypliny i czasu w sprawnym wykonywaniu zadań bojowych. Wzrost znaczenia dyscypliny okaże się tym bardziej oczywisty, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że żołnierz będzie zmuszony prowadzić walkę nawet samodzielnie.

Jakościowe zmiany w środkach walki zbrojnej i sposobach jej prowadzenia zasadniczo wpłynęły obecnie na wzrost roli człowieka oraz znaczenia moralno-politycznego, psychologicznego i fizycznego przygotowania żołnierzy do prowadzenia działań bojowych w ogóle, a w początkowym okresie wojny w szczególności.

Jaki zatem charakter i przebieg może mieć początkowy okres w ewentualnej wojnie podjętej przez imperializm przeciw państwom socjalistycznym?

IV. ZASADNICZE PRAWIDŁOWOŚCI I CECHY POCZĄTKOWEGO OKRESU WOJNY WE WSPÓŁCZESNYCH WARUNKACH - WNIOSKI I DOŚWIADCZENIA

Powstaje pytanie, czy wysnute w oparciu o doświadczenia dwóch wojen światowych zasadnicze cechy i prawidłowości początkowych okresów wojen współczesnych dzieńś także należy do początkowego okresu ewentualnej przyszłej wojny? Wydaje się, że na pytanie to należy odpowiedzieć twierdząco, z takim jednak nader istotnym zastrzeżeniem, że te ogólne cechy i prawidłowości będą się przejawiać w bardzo spotęgowanych, zupełnie odmiennych jakościowo wymiarach, postaciach i warunkach, uzasadnionych i wywołanych zastosowaniem w walce zbrojnej broni jądrowej. Do takiego wniosku prowadzi analiza warunków współczesnych.

Co się tyczy celów początkowego okresu ewentualnej przyszłej wojny, to zarówno jej polityczno-społeczny, klasowy charakter, jak i rodzaj, właściwości oraz możliwości nowoczesnych środków walki zbrojnej /idzie przede wszystkim o środki jądrowo-rakietowe/ wskazują wyraźnie, iż obie strony będą dążyć do osiągnięcia w możliwie najkrótszym czasie jak najbardziej zdecydowanych rozstrzygających celów /wyników/.

Przyszła wielka wojna może być wyłącznie wojną dwóch całkowicie odmiennych, wzajemnie wykluczających się światowych systemów /państwowych, społecznych, ekonomicznych i ideologicznych/. Będzie to nie znające kompromisów gigantyczne starcie zbrojne, w którym każda ze stron widzieć będzie swój cel ostateczny w bezwarunkowym zniszczeniu przeciwnika i do osiągnięcia tego celu dążyć będzie konsekwentnie od początku wojny.

Skrajność celów przesądzić więc musi sprawę skrajności środków i sposobów działania.

Nie ulega wątpliwości, że strategiczne jądrowe siły uderze-

niowe /raketowe, lotnicze i morskie/ stanowią obecnie główne narzędzie wojny. Ich użycie będzie przede wszystkim decydować o jej wyniku. W postaci jądrowych sił uderzeniowych strategia otrzymała do swej dyspozycji zupełnie nowy jakościowo oręż- który wprost w nieporównywalnym stopniu spotęgował jej możliwości pod względem zakresu celów, czasu oraz przestrzeni.

Jeżeli w minionych wojnach do osiągnięcia częściowego celu strategicznego wiodła droga poprzez sumę kolejnych sukcesów taktycznych i operacyjnych, które należało osiągnąć w bezpośrednich i stosunkowo długotrwałych starciach sił zbrojnych na polach bitew, to obecnie o pierwszym sukcesie strategicznym a nawet o ostatecznym zwycięstwie mogą już - w sprzyjających okolicznościach - zdecydować pierwsze zmasowane uderzenia bronią masowego rażenia, wykonane na główne źródła siły przeciwnika, zupełnie niezależnie od tego, gdzie się one terytorialnie znajdują. Obiektywna możliwość zadawania przeciwnikowi natychmiast po wybuchu wojny potężnych ciosów jądrowych, które wielokrotnie zmniejszyć mogą w ciągu kilku godzin jego potencjał militarny, gospodarczy, ludnościowy, słowem - zasób jego sił żywotnych, które zmienić mogą od razu po wybuchu wojny jak najbardziej radykalnie wyjściowy układ i poziom sił - musiały zrodzić dążenie i doktrynalną zasadę wykonania pierwszych uderzeń bronią jądrową, zarówno w skali strategicznej, jak i operacyjnej, o możliwie maksymalnej sile, zasięgu i skutkach.¹⁸

¹⁸ Znane są powszechnie wypowiedzi o nieobliczalnie niszczących skutkach jądrowych uderzeń strategicznych. Warto jednak przytoczyć tylko jedno z nich, mniej znane. Meteorolog amerykański, C. Shafer tak scharakteryzował przed specjalnym Podkomitetem do Spraw Promieniowania 85 Kongresu Stanów Zjednoczonych skutki ataku jądrowego, którego całkowita energia wynosiła w przybliżeniu 2.500 megaton /bomby trzech kalibrów 5,10 i 20 MT/, na Stany Zjednoczone: "Zaatakowane zostały 144 rejony. 53 były podstawowymi ośrodkami ludnościowymi, i przemysłowymi, 59 - bazami wojskowymi i urzędzeniami militarnymi, pozostałe 52 rejony zawierały obiekty zarówno wojskowe, jak i cywilne. Straty... oszacowano na 82 miliony zabitych i 24 miliony rannych..." /D.S.Kothari, H. Shabha i V.R.Khanolkar: "Wybuchy jądrowe"/Przekład polski/ ośrodek Informacji Biura Pełnomocnika Rządu d/s Wykorzystania Energii Jądrowej, Warszawa 1961 r., s.189-190/.

Stąd wynika niezbity wniosek o zasadniczym wzroście roli i znaczenia początkowego okresu wojny w całokształcie zmagañ zbrojnych i o znacznym rozszerzeniu się zakresu celów, do których osiągnięcia będą dążyły strony w początkowym okresie ewentualnej przyszłej wojny.

Należy bowiem wskazać, że wprawdzie poprzednio /w I i II wojnie światowej/ cele początkowych okresów poszczególnych wojen były również zdecydowane, ale przecież były to cele odnozące się do poszczególnych wojen /możemy je umownie nazwać lokalnymi/. Ówczesne cele nie obejmowały nigdy wszystkich sił wrogiej koalicji znajdujących się na danym teatrze wojny. Takie były wówczas możliwości strategii uwarunkowane poziomem rozwoju środków walki. Obecnie zaś w warunkach wytworzonych przez broń jądrową postulat rozbicia zasadniczych sił przeciwnika dotyczy wojny koalicyjnej, zasadniczych sił całej koalicji, przy czym pojęcie "zasadnicze siły przeciwnika" obejmuje już nie tylko siły zbrojne, lecz wszystkie istotne źródła siły wojennej zespołu państw.

Ponadto, nie przesądzając ostatecznie sprawy ogólnego czasu trwania wojny i nie zajmując się nią szerzej w rozważaniach, należy zaznaczyć, iż zakres zniszczeń i stopień osłabienia siły wojennej koalicji państw w początkowym okresie wojny może być bardzo duży. Nieporównywalnie większy niż po kilku latach zmagañ wojennych w minionych wojnach światowych. Największe natężenie zniszczeń przy- ódnie na pewno /wskazują na to doktryny użycia broni jądrowej obu stron/ na początkowy okres wojny, zwłaszcza na pierwszą jego fazę. Ogromny zakres i wielkie spiętrzenie zniszczeń w bardzo krótkim czasie jest czynnikiem, który działa wyraźnie na rzecz wojny krótkotrwałej, mającej niezwykle niszczący charakter i gwałtowny przebieg. Przepuszczenie to dodatkowo podkreśla jeszcze wagę początkowego

okresu wojny, jego ciężar gatunkowy w całej wojnie.

Przeprowadzone rozważania pozwalają, jak się zdaje, na wysunięcie tezy, że początkowy okres ewentualnej przyszłej wojny będzie jej głównym okresem, w którym rozstrzygną się w zasadzie jej dalsze losy. Cobydwie strony będą od samego początku wojny dążyły do osiągnięcia takich wyników strategicznych, które zapewnią w krótkim czasie odniesienie ostatecznego zwycięstwa. Przy czym należy się spodziewać - nie można takiej ewentualności wykluczyć - że na poszczególnych teatrach wojny rozstrzygający wynik może zapaść już w okresie początkowym.

Główną konkretną treścią początkowego okresu wojny będą pierwsze zmasowane uderzenia jądrowe.¹⁹

Niespodziewane uderzenia na przeciwnika niegotowego całkowicie do odparcia takiego uderzenia mogłoby mieć obecnie skutki przesądzające. Z jednej strony dążenie do zadania zmasowanego,

19 Godne uwagi jest stwierdzenie marszałka Związku Radzieckiego M. Zacharowa w jego artykule pt. "Naczelny pieriod Wielkiej Ocieczestwiennoy wojny i jowo uroki" /Wojenno-Istoriczeskij Żurnał nr 7/1961, s.13/:

"posiadanie przez współczesne armie broni jądrowo-rakietowej, która pozwala zadawać uderzenia o niebywalej sile i razić w krótkim czasie najważniejsze strategiczne i operacyjne obiekty, w jeszcze większym stopniu uzależnia przebieg i wynik walki zbrojnej nie tylko od wyników początkowego okresu wojny, lecz głównie /podkreślenie moje - E.W./ od początkowego uderzenia środkami jądrowymi/.

W książce Jahera Lee "Potęga powietrzna" /przekład rosyjski, Wojenizdat, Moskwa 1959r./ znajdujemy podobną wypowiedź: "...bombardowanie strategiczne może być głównym sposobem osiągnięcia zwycięstwa".

zaskakującego- paraliżującego uderzenia bronią jądrową,²⁰ z drugiej zaś konieczność przeciwstawienia się takiemu uderzeniu i zapobieżenia jego skutkom /co wyrazić się może przede wszystkim bądź w uderzeniu uprzedzającym, jednoczesnym lub w natychmiastowym uderzeniu odwetowym/ zmusiły do innego niż dawniej spojrzenia na sprawę gotowości sił zbrojnych. Ciągła gotowość do wojny zasadniczej części sił zbrojnych w okresie pokoju stała się współcześnie jednym z generalnych wymagań warunkujących możliwość przeciwstawienia się uderzeniu nieprzyjaciela i odniesienia zwycięstwa w początkowym okresie wojny. Ważną wysoką gotowości zasadniczej części sił zbrojnych już w okresie pokoju podnosi ponadto fakt, że możliwości przeprowadzenia planowanych przedsięwzięć mobilizacyjnych i rozwinięcia sił po wybuchu wojny będą w ewentualnej przyszłej wojnie, wskutek wykonania zmasowanych uderzeń jądrowych na obszar kraju, bardzo ograniczone. Nie rezygnując z mobilizacji dalszych rzutów i przewidując taką mobilizację, trzeba jednak trzeźwo uwzględnić, że jej efekty mogą być niewielkie, że najbardziej realną i być może jedyną siłą będą w okresie decydującym wojska zgrupowane na przewidywanym teatrze działań już w okresie

20 W artykule "Początkowy okres wojny współczesnej według poglądów burżuazyjnych ideologów wojennych". /"Wojennyj Zarubieźnik", wrzesień 1960 r./ słusznie ocenia się, że

"Zaskakujący napad, jako sposób rozpoczynania nowej wojny i jako środek realizacji zaborczych celów, jest traktowany przez zachodnich strategów jako podstawowa doktryna wojenna". Na potwierdzenie tej tezy można przytoczyć bardzo wiele wypowiedzi wybitnych polityków i wojskowych Zachodu. Oto niektóre tylko z nich: "Jesteśmy zdecydowani bić się, jeżeli nasze istnienie zostanie zagrożone, nie zawahamy się zadać ciosu pierwsi, gdy będzie to jedyną alternatywą uniknięcia klęski". /Marszałek J. Slessor/ "Strategy for the West", London 1955 r./; "Powinniśmy utrzymywać siły zbrojne w takim stanie, abyśmy mogli jeśli kiedykolwiek stanie się widoczne, że napad na nas lub na naszych sojuszników jest nie do uniknięcia, wykonać atak, zanim agresor wykona go na ~~nas~~ nas lub na naszych sojuszników". /Z oświadczenia przed Kongresem USA D. Mc. Hon a, kwiecień 1960r./ "Widoczne zalety nagłego i niespodziewanego napadu nie pozwalają wykluczyć możliwości użycia broni jądrowej bez uprzedzenia /Air Power", zima 1957-1958r./ . Podobną w treści jest oficjalne oświadczenie prezydenta USA, J. Kennedy'ego na konferencji prasowej w kwietniu 1962 r.

pokoju.²¹ Taki właśnie stan obserwujemy obecnie u obydwu potencjalnych przeciwników. Obydwie strony utrzymują w niemal pełnej gotowości bojowej taką część sił zbrojnych, która przewidziana jest do wykonania zasadniczych zadań początkowego okresu wojny. Są to strategiczne uderzeniowe siły jądrowe, wojska obrony przeciwlotniczej oraz pierwszy rzut strategiczny sił lądowych.

Jeżeli więc w drugiej wojnie światowej wybuch wojny poprzedził okres skrytego mobilizowania i rozwijania sił, to w możliwej przyszłej wojnie w skrajnym przypadku trzeba uwzględnić nieistnienie takiego okresu; wojnę mogą rozpocząć i prowadzić ją w jej początkowym okresie siły istniejące i rozwinięte w okresie pokoju. /Co oczywiście nie oznacza wcale, że wykluczony jest krócej lub dłużej trwający okres bezpośredniego zagrożenia, który obydwie strony mogą wykorzystać do przeprowadzenia zespołu przedsięwzięć mobilizacyjno-przygotowawczych. Okres taki, jak wskazują doświadczenia ostatnich lat, wydaje się być nawet wielce prawdopodobny/.

Warunki prowadzenia wojny jądrowej nakazują jeszcze bardziej uporczywie i konsekwentnie niż w minionej wojnie dążyć od pierwszych chwil starcia zbrojnego do uchwycenia inicjatywy strategicznej. Trzeba po prostu stwierdzić, że istnieje kategorię konieczność /imperatyw/ podjęcia od razu po wybuchu wojny jak najbardziej zdecydowanego natarcia strategicznego wszystkimi rodzajami sił zbrojnych, wszystkimi rozporządzalnymi siłami. Jest to jedyna droga prowadząca do osiągnięcia celów początkowego okresu wojny, a zatem - do zwycięstwa w wojnie. Podczas gdy w drugiej wojnie światowej utrata inicjatywy strategicznej w początkowym okresie wojny nie była jeszcze we wszystkich wypadkach równoznaczna

21 Nie można nie przyznać słuszności Klausowi Knorrowskiemu, który w swej książce "The War Potential of Nations" pisze: "...Rachuby na potencjalne możliwości, a nie na realną wojenną moc są praktycznie niebezpieczne". /s. 39 przekładu rosyjskiego. Wyd. "Woje-nizdat", Moskwa 1960 r./.

z ostateczną klęską, to obecnie stwierdzić wypada, że niebezpieczeństwo ostatecznej klęski w wyniku utraty inicjatywy strategicznej stało się znacznie większe. Raz utraciną inicjatywę w działaniach będzie w przyszłości bez porównania trudniej niż poprzednio napowrót wywalczyć. Jaka bowiem zasadnicza treść kryje się obecnie pod pojęciem "uchwycenia inicjatywy strategicznej"? Pojęcie to oznacza wywalczenie w wyniku wzajemnych pierwszych uderzeń jądrowych korzystnej sytuacji w broni jądrowej, uzyskanie większych od przeciwnika możliwości i swobody w zadawaniu dalszych ciosów jądrowych. W takich warunkach sytuacja strony, która utraciła inicjatywę strategiczną musi się szybko i coraz gwałtowniej /właśnie w wyniku dalszych uderzeń/ pogarszać. Gdy uwzględnimy okoliczność, że możliwości regeneracji sił w oparciu o dotkliwie zniszczone zaplecze mogą być przez pewien okres bardzo ograniczone, to wówczas zarysują się nam z całą wyrazistością nieobliczalnie zgubne skutki utraty inicjatywy w początkowych działaniach wojennych.

Charakter i sposób działania wojsk lądowych w początkowym okresie wojny zależeć będzie decydująco od wyników pierwszych uderzeń jądrowych i od warunków, jakie powstaną po tych uderzeniach.

Konieczność natychmiastowego podjęcia i konsekwentnego prowadzenia bardzo zdecydowanych, pełnych inicjatywy, paraliżujących wolę przeciwnika działań odnosi się - jak już stwierdzono - do wszystkich rodzajów sił zbrojnych, dotyczy w całej pełni również wojsk lądowych. Ich zdecydowane, gwałtowne, o dużym rozmachu działania zaczepne są niezbędnie potrzebne do maksymalnego wykorzystania i pogłębienia destruktywnych skutków pierwszych uderzeń jądrowych, do ostatecznego i pełnego wygrania walki o inicjatywę.

Jeżeli pierwsze uderzenia jądrowe doprowadzą do znacznego osłabienia sił przeciwnika /szczególnie jądrowych/ na teatrze działań wojennych, jeśli zmaleje wyraźnie jego możliwość przeciwdziałania, to wtedy powstaną najbardziej sprzyjające warunki do rozwinięcia dynamicznych, wysoce manewrowych, mających szybki przebieg działań zaczepnych o dużym zasięgu przestrzennym. Jeśli natomiast po pierwszych uderzeniach przeciwnik zachowa jeszcze względnie duży stopień zdolności do przeciwdziałania, słowem - gdy nie zostaną ostatecznie przeegądzone wyniki walki o inicjatywę, wówczas pierwsze działania wojsk lądowych, stanowiąc niejako dalszy ciąg tej nierozstrzygniętej jeszcze walki, będą zapewne przebiegały w warunkach wysokiej aktywności obydwu stron i mogą być szczególnie zaciekle i krwawe, toczyć się z bardzo zmiennym i przy tym różnym powodzeniem na poszczególnych kierunkach, charakteryzować się gwałtownymi zmianami położenia nie tylko w skali taktycznej, lecz i operacyjnej. Czas trwania takich operacji może się znacznie przedłużyć. Dopiero w wyniku tych pierwszych starć wytworzyć się może ogólna sprzyjająca sytuacja do rozwinięcia działań zaczepnych w szybkim tempie i na dużą głębokość.

Co się tyczy innych warunków działań wojsk lądowych, jakie powstaną z dużym prawdopodobieństwem po pierwszych uderzeniach jądrowych, niezależnie, jaki układ sił zaistnieje po tych uderzeniach, to należy wskazać przede wszystkim na:

- masowe zniszczenie i rozległe strefy skażeń promieniotwórczych o dużym natężeniu promieniotworzenia, jakie wystąpią zarówno na obszarze planowanych działań i obszarze wyjściowym /zajmowanym przez wojska²²/, jak i na głębokim zapleczu własnym;

²² W operacyjnej grze wojennej przeprowadzonej w 1960r. w radzieckiej Akademii wojsk pancernych jedynie w ciągu 4 pierwszych dni działań w pasie natarcia armii ogólnowojсковej i bezpośrednio na jej skrzydłach wykonano 73 wybuchy jądrowe z tego 33 naziemno. Powstały dziesiątki rejonów skażeń promieniotwórczych /jedniskich wybuchów powietrznych/. Kilka pasów skażeń /od pojedynczych wybuchów naziemnych/ i trzy strefy z bardzo wysokim natężeniem promieniotworzenia. Ogólna powierzchnia z natężeniem promieniotwórczym na str. 47.

- masowe straty wśród ludności nieprzyjaciela i własnej. Zjawiska te łącznie ze spodziewanym możliwym obezwładnieniem /zniszczeniem/ szeregu ogniw kierownictwa państwo-administracyjnego na różnych szczeblach, wywołać mogą w dość poważnym zakresie na pewien okres czasu rozprężenie zorganizowanego życia społecznego na rozległych obszarach;

- nieuniknione straty w wojskach i w systemie dowodzenia nimi jeszcze przed wkroczeniem do bitwy, które /straty/ wyraźnie obniżyć mogą możliwości i wartość bojową poszczególnych jednostek, naruszyć strukturę organizacyjną i dowodzenia w różnych szczeblach i ogniwach.²³

To związane wyliczenie warunków, w jakich wypadnie działać wojskom lądowym od pierwszych chwil początkowego okresu wojny pozwala w przybliżeniu zorientować się w zakresie i skali trudności, jakie będą musieli pokonać dowódcy, sztaby i wojska. Jedynie wysoki hart ducha i woli dowódców, wysokie wartości moralne i żelazna dyscyplina wojsk, duża sprawność działania ogniw dowodzenia wyrażająca się między innymi w twórczej improwizacji, oczywiście w oparciu o uprzednie plany i zgodnie z założonym celem, i śmiałości decyzji /np. szybkie tworzenie nieprzewidzianych doraźnych zgrupowań wojsk z różnych oddziałów; decydowanie się na działania na rozległych obszarach niewielkimi siłami, na działania przeciwko liczebnie silniejszym zgrupowaniom przy wygrywaniu takich atotów jak większa aktywność, zaskoczenie, lepsze położenie itp./, a przede wszystkim wysoki duch ofensywny i nieprzeparta wola zwycięstwa zapewnić mogą

c.d. ze str. 46: wania ponad 5 rg wynosiła 10.000 km², tj. 1/3 pasa natarcia. /W. Rezniczenko i W. Jakowkin: "Zagadnienia działań bojowych wojsk w warunkach silnego skażenia promieniotwórczego terenu." "Wojennaja Mysl" /tajna/ nr 5/1960r.

²³ W ćwiczeniu "Łaba" 4 APanc "czerwonych", znajdująca się w pierwszym rzucie w rejonie wyjściowym w odległości 70-120 km od granicy państwowej została z chwilą rozpoczęcia wojny w ciągu 20 minut obezwładniona 20 uderzeniami atomowymi o łącznej mocy 1.160 KT. W wyniku uderzeń trzy dywizje armii poniosły ciężkie straty, zostały także silnie obezwładnione SD oraz połowa baza armii. Siły zdolne do natychmiastowego działania stanowiły zaledwie niespełna 25% wyjściowego stanu bojowego armii. Wg. B. Szczepaniaka: "Niektóre wnioski z ćwiczenia "Łaba". "Mysl Wojskowa" /tajna/ nr 3/60r., s. 12/.

wyraźne ograniczenie ujemnego wpływu na wojska ogólnych warunków, powstałych po pierwszych uderzeniach jądrowych.

Analiza ogólnych warunków wywołanych pierwszymi uderzeniami jądrowymi doprowadza do potwierdzenia niezłomitej słuszności wniosku o konieczności podjęcia natychmiast po wybuchu wojny jak najbardziej ofensywnych działań, zdobycia inicjatywy.

Ogólne warunki nieodparcie i jednoznacznie nakazują:

1. Wykorzystać w stopniu maksymalnym skutki własnych uderzeń jądrowych, dezorganizację i rozprzężenie powstałe w siłach zbrojnych i na zapleczu nieprzyjaciela.

2. W żadnym wypadku niedopuszczyć do wykorzystania przez nieprzyjaciela sytuacji, jaka powstała na własnym zapleczu, bowiem mogłoby to oznaczać nawet klęskę.

Zasadniczymi cechami sposobu prowadzenia działań zaczepnych przez wojska powinny być:

1. Zmasowane uderzenie o możliwie maksymalnej sile wojsk raketowych i lotnictwa środkami jądrowymi i innymi środkami masowego rażenia jednocześnie na całą głębokość planowanych działań /lub na maksymalny zasięg posiadanych środków/ zmierzające do zniszczenia wykrytych środków jądrowych, lotnictwa nieprzyjaciela, jego ośrodków dowodzenia i innych ważnych obiektów oraz zadanie dużych strat podstawowym zgrupowaniom wojsk. Celem uderzenia powinno być przede wszystkim wywalczenie korzystnej sytuacji jądrowej strategicznej, jak i operacyjnej na obszarze działań i stworzenie pomyślnych warunków do wykonania głębokich uderzeń w ślad za atakiem jądrowym przez wojska lądowe.

2. Jak najszybsze wprowadzenie do bitwy możliwie największych sił wojsk lądowych /pancernych, zmechanizowanych i powietrzno-desantowych/. Wykonanie nimi gwałtownych i głębokich uderzeń

na wybranych, głównych kierunkach działań w celu ostatecznego rozbicia obezwładnionych uderzeniami broni jądrowej zgrupowań nieprzyjaciela i szybkiego przeniknięcia do ważnych życiowo ośrodków przeciwnika, co powinno spowodować ostateczny rozkład jego systemu obronnego.

3. Tworzenie zdecydowanej przewagi sił i środków /zwłaszcza ognia broni jądrowej/ na głównych kierunkach działań i pogłębianie jej w toku ich rozwoju.

Zaskakujące, zmasowane uderzenie środkami jądrowymi /i innymi środkami masowego rażenia/ wykonane na początku bitwy odgrywać będzie w operacjach wojsk lądowych niezwykle ważną rolę. Jeżeli w drugiej wojnie światowej pierwsze uderzenie ogniowe mogło w dużym stopniu osłabić jedynie wartość bojową czołowego taktycznego rzutu wojsk i punkt ciężkości przypadał na późniejsze uderzenia wojsk, to obecnie pierwsze uderzenie ogniowe może być nawet uderzeniem rozstrzygającym dla całej operacji. Dlatego też powinno ono mieć możliwie największą siłę, odpowiadającą maksymalnym realnie istniejącym możliwościom posiadanych środków.

Cechą specyficzną przyszłych operacji zaczepnych wojsk lądowych jest to, że rozbicie sił lądowych nieprzyjaciela osiągnąć się będzie nie tylko w wyniku bezpośrednich walk prowadzonych przy użyciu zwykłych środków rażenia, lecz także - i często głównie - dzięki użyciu środków masowego rażenia. Broń jądrowa /i inne środki masowego rażenia/ będąca w dyspozycji wojsk lądowych należy rozpatrywać nie tylko jako środek stwarzający dogodne warunki do działań związkom taktycznym, lecz również i przede wszystkim jako potężne narzędzie zdolne samodzielnie rozwiązać w krótkim czasie w decydujących i krytycznych miejscach /rejonach, obszarach/ poważne zadania taktyczne i nawet operacyjne /np. dokonanie wyłomów

w systemie obronnym, zniszczenie odwodów nieprzyjaciela itp./.

Bitwa związków operacyjnych wojsk lądowych stanowiąc więc będzie zespół związanych jedną myślą przewodnią uderzeń jądrowych i bezpośrednich walk taktycznych związków pancernych, zmechanizowanych i powietrzno-desantowych, wykorzystujących najczęściej skutki uderzeń jądrowych, przy czym często zasadniczym wyrazem tej myśli przewodniej będą uderzenia jądrowe.

Ciągły front w operacjach poodłtkowego okresu wojny nie będzie istniał. Na co głównie złożony się:

- małe nasycenie wyjściowe obszaru działań wojskami, spotęgowane stratami wojsk od pierwszych uderzeń jądrowych i uderzeń wykonanych w toku trwania operacji;

- duża możliwość szybkiego tworzenia szerokich wyłomów /wyrw/ w ciągłych rubieżach obrony, jeżeli ewentualnie przeciwnik dążyłby do utworzenia takich rubieży na oddzielnych kierunkach, i możliwość niszczenia całych zgrupowań wojsk;

- duże prawdopodobieństwo stosowania przez obie strony w pierwszych starciach zaczepnych form działań /w dążeniu do uchwycenia inicjatywy/;

- operacyjna niecelowość prowadzenia działań na niektórych kierunkach i obszarach, wynikająca z właściwości geograficznych kierunku /np. trudnodostępny teren/, powstania rozległych stref masowych zniszczeń lub skażeń promieniotwórczych.

Wystąpi zatem wyraźne rozczłonkowanie ugrupowania operacyjnego wzdłuż frontu na poszczególne nie mające ze sobą styczności taktycznej zgrupowania działające na kierunkach, przy czym wewnątrz samych zgrupowań tzw. więź łokciowa między wchodzącymi w jego skład oddziałami i związkami taktycznymi może być również dosyć luźna. Działania na kierunkach będą zjawiskiem przejawiającym się zarówno w skali operacyjnej, jak i taktycznej. Przy czym ważne

jest, by nie traktować tego rodzaju działań jako konieczności wywołanej specyficznymi warunkami, którą trzeba w miarę możliwości łagodzić i eliminować. Działania na kierunkach /w odizolowanych rejonach/ należy uważać za sposób najlepiej odpowiadający właściwościom i istocie początkowego okresu ewentualnej przyszłej wojny oraz zapewniający najszybsze rozbitcie nieprzyjaciela i osiągnięcie zamierzonych celów operacji.

Ugrupowanie operacyjne wojsk prowadzących jednocześnie działania będzie rozczłonkowane /rozdzielone/ nie tylko wszerz, lecz i i głęb. Obustronne użycia desantów powietrznych, możliwa różna szybkość rozwoju i różny przebieg działań na poszczególnych kierunkach, zahamowanie działań na jednym kierunku, wynikająca bądź to z gorszych warunków terenowych, bądź też wskutek przeciwdziałań nieprzyjaciela, przy szybkim rozwoju działań na innym kierunku - spowodują, że bitwy i walki toczyć się mogą jednocześnie na bardzo różnych głębokościach, ogniskować się w wielu odległych od siebie rejonach.

Składa się więc obraz pierwszych operacji jako zespół dynamicznie i gwałtownie rozwijających się walk i bitew toczących się jednocześnie na rozległych przestrzeniach, rozczłonkowanych zarówno wszerz, jak i w głęb.

Możliwość z jednej strony głębokiego przenikania na tyły przeciwnika zarówno przez wyrwy wytworzone przez uderzenia jądrowe, jak i dzięki wykorzystaniu swobodnej przestrzeni manewrowej oraz szeroki udział w operacjach wojsk powietrzno-desantowych, z drugiej - posiadanie przez nieprzyjaciela silnych i ruchliwych odwodów, użycie których zmierzać będzie do rozgromienia nacierających i manewrujących wojsk - każą przypuszczać, że boje i bitwy spotkaniowe będą w operacjach początkowego okresu wojny zjawiskiem częstym,

typowym. Ich nasilenie powinno być szczególnie duże w wypadku, gdy losy walki o inicjatywę nie zostaną jeszcze w pełni rozstrzygnięte.

Podstawowymi formami uderzeń wojsk powinny być głębokie uderzenia rozcinające, zmierzające do dalekiego przenikania, wychodzenia na skrzydła i tyły przeciwnika. Na poszczególne operacyjne zamiary stron złożą się głównie prawdopodobnie różne kompozycje tych rozcinających uderzeń.

Ewentualny zorganizowany opór nieprzyjaciela na rubieżach obrony, w tym także na rubieżach wodnych, powinien być z reguły pokonywany z marszu przy silnym wsparciu bronią masowego rażenia.

Jedną z ważnych cech przyszłych operacji złączeń i walk powinna być ich ciągłość zarówno taktyczna, jak i operacyjna, która pozwoli z największym skutkiem wykorzystać warunki wytworzone po pierwszych i kolejnych uderzeniach i umożliwi przeciwnikowi uzyskanie czasu na regenerację sił i odtworzenie oporu w głębi.

Analiza zespołu warunków, w jakich toczyć się będą działania wojenne w początkowym okresie ewentualnej przyszłej wojny, oraz uwzględnienie poziomu ruchliwości wojsk prowadzą do wniosku, że będą to działania bardzo dynamiczne, manewrowe, w których sztuka rozległego manewrowania siłami odegra niepoślednią rolę. Jedynie stan trwałej równowagi jądrowej, co wydaje się być bardzo mało prawdopodobne, mogłyby wywołać znaczne ograniczenie lub wręcz zamarcie manewru.

Druk ASG WP OXV-8494 zam. nr 1657 z dn. 12.07.80

